

munka

szocialista társadalmi és művészeti beszámoló

szerkeszti: kassák lajos budapesti bulcsu-utca 19

a 24-ik szám tartalomjegyzéke: budapesti helyzetjelentés • az osztályfrontok alakulása németországban (kassák lajos) • új világháború fenyeget • háború és béke • quanto bella giovinezza (barátság zoltán) • a számok beszéde (n. j.) • a középiskolai rendelőre (a. m.) • az Irók gyűlékezete (földes István) • legyek a tojásban (kalmár János) • népváncorlás előtt (pán Imre) • szociáldemokrata vita az orosz kérdéstről (schura) • a nemzet. német munkáspárt szervezete (hans Jäger) • a munka híradója • hitlerék gazdasági programja (nádás endre) • a film új lehetőségéről (moholy-nagy László) • figyelők

1932 június

24 szám

IV évfolyam

BUDAPESTI HELYZETJELENTÉS

Vasárnap, június 5-én tartották meg a Józsefvárosban az idei nagy Jézus-Szive-körmenetet. A nagy vallási demonstráción ezuttal először vettek részt a *ferencvárosi kiserdő nyomortanyájának lakói*. Két táblát vittek a menetben. Az egyikén égő sziv alatt ez állott: «*Munkás Krisztus, könyörülj a kiserdeieken.*» A másikon a következő felírás volt olvasható: „*Kiserdei proletárok Megváltója.*“ A két tábla között művészi Jézus Szive-szobrot vittek, amelyet mintegy körülölelt anyomortanya ájtatosan imádkozó és éneklő lakóinak csoportja, amelyben sok volt a mezitlábás gyerek. Visszatérve a Jézus Szive-templomhoz, a Scitovszky-téren és a Mikszáth Kálmán-téren fellálitott oltárnál engesztelő imádságot mondtak, egyben a Szent Sziv oltalmába ajánlották hazánkat.

Vasárnap újra megkezdte működését a *Turáni Vadászok Egyesülete*, amelyet a belügyminiszter az ugynevezett „puccs-ügy“ alkalmából azért függesztett fel, mert a turáni vadászokat az ügy szereplőivel minden ok nélkül kapcsolatba hozták. A vasárnapi közgyűlésen *Horthy István ny. lovassági tábornok* elnökölt. *Pados Jenő ny. ezredes* az egyesület célkitűzéseit vázolta — *az államrend biztosítása céljából önvédelmi tábor kiépítése, a régi határok visszaszerzése és minden vörös megmozdulás akár fegyveres letörése*. Új tisztikart is választottak a turáni vadászok. *Horthy István lovassági tábornok* lett az országos vezér. *Bartha Lajos ny. altábornagy* az elnök, *Hadik János gr. és Krachtowill Károly ny. altábornagy* tiszteletbeli elnökök, *Albrecht és József Ferenc kir. hercegek*, *Gömbös Gyula* és *Keresztes-Fischer Ferenc* miniszterek, valamint *Erney Károly* vezérigazgató diszelnökök.

AZ OSZTÁLYFRONTOK ALAKULÁSA NÉMETORSZÁGBAN

Majdnem közhitté vált már az a messzire hangzó frázis, hogy Európa sorsa Németország kezébe van letéve. A polgári sajtó kezdte fujni ezt a politikai nótát s jobb kotta híján, csakhamar a munkáspártok sajtója is belekapcsolódott a koncertbe. De, amíg a polgárságnál a nemzeti és osztályszempontok előtérbeállításával érthető és kívánatos lehet a végzetesnek tűnő problémák ilyen beállítása, ugyanakkor a munkásság szempontjából mindez érthetetlen s csakis káros következményekkel járhat. A munkásságnak tudnia kell, hogy a termelés mai fejlettsége és az áruforgalom bonyolultsága mellett Németország ugyanúgy nem hullhat ki élettelenül a környező államok gyűrűjéből, mint ahogyan leromlottságában máról-holnapra magával nem ránthatja a gazdaságilag rendezettebb, politikailag kevésbé kiélezett viszonyok között élő szomszédos államokat. Anglia és Franciaország a végső fokon gazdasági érdekből nem engedheti összeomlani Németországot s ugyanígy gazdasági érdekből Németország is meg fogja találni a szövetkezés lehetőségeit Angliával és Franciaországgal, akár jobbra, akár balra tolódjanak el politikailag megszervezett tömegei. Ma már világosan láthatjuk a világválság nem végső, ahogyan

659
azt eddig a szakemberek hangoztatták, hanem csak szokatlanul hatalmas méreteket öltött válsága a kapitalizmusnak. S nem igaz a munkáslapoknak az a pirospozsgás megállapítása sem, hogy a kapitalizmus meghalt s márcsak a hulláját kell eltakarítani. A kapitalizmus annyira él, hogy új organizációs formákban és új politikai trükkökkel reorganizálni próbálja magát s ha győzedelmeskedni akarunk Németország jobbra san agyon kell ütnünk. De nem úgy, hogy sorsunkat Németország jobbra vagy balra fordulásától tesszük függővé, hanem ha politikusaink s velük együtt tömegeink is lokális politizálás helyett átlépnek a valóban nemzetközi értelemben vett szocialista végcélpolitika területére. Belátják az utóbbi tíz esztendő helytelen és meddő taktikázásait s a burzsoázia gyöngeségére való spekulálás helyett a proletariátus megszervezett erejére támaszkodva indulnak harcra a szocializmus megvalósításáért.

Kétségtelen, hogy a német proletariátus magatartása kihatással van az összproletariátus további akcióira, az ő előretörésük valamennyiünk előbbrejutását megkönnyítheti, de ne felejtjük el, ők is csak akkor törhetnek előre, ha a nemzetközi proletariátus, mint segítő társ ott áll mellettük. Az osztályszolidaritás azonban, mint a szocialista harc egyik alapkövetelménye, ma nem olyan erős, hogy egységes támadó akciókat tudna életre segíteni.

A porosz választások eredményeinek s az utána következő súlyos eseményeknek az okait nem a burzsoázia intakt szervezeti erejében, hanem a német proletariátus fejtelenségében, organizációs gyöngeségében és elpolitizáltságában kell keresnünk. Párt- és frakcióharcok dülnek az osztályon belül s nemcsak a nekikészülődés, hanem az összeütközés szakaszában is az egyes csoportok érdekei előtérbe kerülnek az osztály érdekeivel szemben. A politikai területen a szociáldemokrata párt a kommunista pártban, a kommunista párt a szociáldemokrata pártban látja a legnagyobb ellenségét, a kommunista frakciók pedig a moszkvai befolyás alatt álló anyapártban. A német munkásmozgalom éppen ezért tíz esztendő óta semmi komolyabb eredményt nem tud felmutatni s a német proletariátus számlájára ezért záródott le ilyen eredménnyel a porosz választás. Próbáljuk megadni a közelmúlt keresztmetszetét.

Ha nem is vehető komolyan az a sajtólárma, hogy Európa sorsa a német helyzet alakulásához van kötve, igazság marad az a másik megállapítás, amely azt mondja, hogy a német birodalom politikai karakterét Poroszország magatartása határozza meg. A birodalom lakosságának körülbelül kétharmada esik Poroszországra. A német politikai hatóerők gyűjtőmedencéje Poroszország, itt éleződnek ki legszembetűnőbben az osztályellentétek, itt készülnek döntő mérkőzésre a szélsőséges pártok, a jobboldali képviselőitében számszerint itt legerősebbek a hitleristák és itt legerősebb a munkásmozgalom balszárnya, a kommunisták.

Poroszországban több, mint egy évtizedig az ugynevezett weimari koalíció volt kormányon, amely a szociáldemokratákból, a katolikus centrupártból és az állampártból tevődött össze. Ezt az együttest Hitlerék politikai agitációjuk közben, nem minden alap nélkül, fekete-vörös szövetség gunynéven szokák emlegetni. Ennek a koalíciónak alapján Brüning (katolikus centrupárt), a birodalmi kancellár és Ottó Braun (szociáldemokratapárt), a porosz miniszterelnök. Ez egyben azt is jelenti, hogy az utóbbi tíz esztendő politikai eseményeiért Braun, mint a kormánynak nem is egyszerű tagja vállalni kénytelen a felelősséget. Ezt a német szociáldemokratapárttal, mint megbízójával együtt vállalja is. Ezért a szövetkezésért, amiben különben, mint belügyminiszter, Severing is komoly szerepet vitt, a kommunisták sokáig és hevesen támadták a szociáldemokratákat, ugyancsak az SPD keretein belül is éles villongásokat

munka

váltott ki ez a reménytelennek, sőt károsnak látszó együttműködés. A hivatalos forumon így okoskodtak:

Az SPD-nek, mint politikai pártnak, minden elérhető pozíciót el kell foglalnia, mégpedig azért, hogy a munkástömegek érdekeit annál jobban meg tudja védeni és annál több új kedvezményhez juttathassa hozzá a párt tagjait. Elvileg ez az elgondolás kétségtelenül helyes, a baj azonban ott van, hogy a német szociáldemokratapárt mozgalmi gyakorlata nem a szocialista elméleti elgondolás irányvonalában dolgozott. Amint a gyakorlati eredmények mutatják, a párt a «meghódított pozíciókat nem használta ki a munkástömegek érdekében, hanem megelégedett a pozíciók betöltésével s az idők folyamán a kötelező harcot összetévesztette a hatalomban való részesedés nyugalmával. A weimari koalíció élete, vagyis a polgári köztársaság belső békéje a szociáldemokratapárt alámasztó és védőfalat képező szövetségén mulott. A legutóbbi választásig a szociáldemokratapárt parlamenti képviselője s így a párt politikai jelentősége elég nagy volt ahhoz, hogy az ő védelmük alatt Brüningék egész katolikus tábora részben nyugodtan emésztessen, részben intézményesen szervezkedhessen. Legális parlamenti mértékkel mérve, ennyi volt az SPD teljesítő ereje a koalícióban. Ha azonban a parlamenten kívül, a munkásmozgalom szemszögéből nézzük a német politikai életnek ezt a szakaszát, akkor meg kell állapítanunk, hogy a párt tevékenysége korántsem látható meg ilyen egyoldalú tükörben. Mert ameddig, egyik oldalról tekintve azt látjuk, hogy a párt védelme alatt a katolikus polgárság jobbhiszemű része nyugodtan emésztett, addig, a másik oldalról tekintve a tényeket, azt is észre kell vennünk, hogy ezalatt az idő alatt a szociáldemokratapárt engedékenysége folytán hatalmas sereggé szerveződött meg Hitlerék fasiszta tábora is. A szociáldemokratapárt a demokrácia őrzőangyalának a szerepét vállalta a koalícióban s a választások után nem nehéz dolog tényekkel is bebizonyítani, hogy az egész szent gyülekezetben egyedül csak ők vették komolyan a demokrácia mindenhatóságát. A többiek, mint osztályöntudatos polgárok, tisztában voltak azzal, hogy az egykor forradalmi polgárságnak ez a politikai eszközként alkalmazott jelszava ma már nem vehető komolyan. A feudalizmus kötöttségével szemben annakidején harci jelszó volt a demokrácia követelése, annyit jelentett, mint osztályérvényesülés, mint a szabadverseny és a szabadkereskedelem bevezetése, de azután, hogy a polgárság uralomra jutott, sutbadobta az egyenlőség, testvériség és szabadság politikai szentháromságát s mint birtokon belül került osztály megteremtette a maga önvédelmi törvényeit, ugyszintén ezeket a törvényeket végrehajtó erőszakszerveket. A demokráciát, mint forradalmi jelszót ma már csak a szociáldemokratapárt veszi komolyan Németországban. Mint ahogyan a weimari koalíció egységét is csak ők vették komolyan. Vállalták a hatalomban való részesedést s elfeledkeztek arról, hogy ez a hatalmi pozíció a magántulajdon rendszerén alapszik s így a párt politikája, akarva-nemakarva a fennálló rend megerősödését szolgálta. Ma azonban már a legjobboldalibb szociáldemokratának is be kell látnia igaz, hogy drága árat fizet érte a mozgalom, hogy az SPD tízéves politikája helytelen volt.

Az ugynevezett kisebb veszedelem (Brüning) semmivel sem volt kisebb veszedelem a másiknál (Hitler), mert hiszen végeredményében a kettő egy és ugyanaz. Egy törzsön a fasiszmus két arca. A szociáldemokratapártnak nem tellett az idejéből és nem volt elég bátorsága ahhoz, hogy Hitlerrel végezzen, de ugyanez az idő elég volt ahhoz, hogy őt magát elemésszék a szövetségesei és közben előkészítsék a talajt a fasiszta diktatura számára.

Az SPD vezetői mellett a KPD vezetői is ugyanazt a hibát követték

el, ők is különbséget tettek egy kisebb és egy nagyobb veszedelem között s ezeket a különbségeket nem az általános munkásmozgalmi, hanem saját pártjuk szempontjai szerint tették meg. Azt mondták: a forradalom legnagyobb ellenségei a szociáldemokraták s addig, amíg őket el nem takarítjuk az utból, szó sem lehet komoly eredményekről. Kiadták a jelszót: *Le a szociálfasisztákkal!* Ez a jelszó úgy hangzott föl, mint a riadó kürtszó a szociáldemokraták ellen indított hadjáratban. S úgy is hangzott el, mint a kürtszó, tartalmatlannak és ezért is tarthatatlannak bizonyult az ellenféllel szemben. Az SPD és KPD tömegei véres összecsapásokat rendeztek egymás között, az egyesek fizikai agyonverésén túl, minden különösebb eredmény nélkül. Ha csak azt nem nevezzük eredménynek, hogy a kommunista tömegek egy része nagyobb szimpátiával tekintett az NSDAP, mint az SPD mozgalma felé. Ennek a hibás beállítottságának a megvilágítására megdöbbentő példát szolgáltat a legutóbbi elmökválasztás eredménye. Thälmann, a KPD jelöltje majdnem 40%-kal kevesebbet kapott a pótválasztás alkalmával, mint az első választásnál. Ugyanakkor Hitlerék hatalmasan megszorodtak. Utóbb a KPD hivatalosan sem tagadta, hogy tömegeinek egy része, nyilván forradalmi türelmetlenségből, Hitler elnökségére szavazott.

Mindez azt bizonyítja, hogy az SPD passzív, opportunistá politikájával szemben a KPD nem a forradalom egyenesvonala, tudatos előkészítését, hanem a kétségbeesés politikáját folytatja. Az SPD több, mint egy-évtizede segítőtársa és megerősítője a német polgárságnak s ugyanez alatt az idő alatt a KPD sem ért el semmi olyant, amit szocialista munkásmozgalmi szempontból eredménynek könyvelhetnénk el. Ugyanebben az időszakban azonban Hitlerék jóformán a semmiből a leghatalmasabb párttá növekedtek meg.

A kommunistapárt nem csinálta meg a forradalmat, mint ahogyan merő jószándékból és nagyszerű frazeológiai készséggel még nem is lehet forradalmat csinálni. Mi marxisták tudjuk, hogy minden társadalmi átalakulásnak adva kell, hogy legyenek az átalakuláshoz szükséges objektív és szubjektív előfeltételei. Amíg ma ennek a követelésnek egyik része, *a gazdasági vagyis objektív előfeltétele száz százalékig adva van, ugyanakkor a forradalom szubjektív előfeltételei széthullottak és kaotikusan összekeverődtek.*

A kommunisták így okoskodtak: nő a társadalmi nyomoruság, tehát közeledik a forradalom. Az események nem következtek be a KPD kívánása szerint. A kulturált munkásság életében az anyagi elnyomorodás egészen másképp tükröződik vissza, mint ahogyan történt volna ez, mondjuk, ötven évvel ezelőtt. Az ötven, száz év előtti tömegeket sorozatos lázongásba vitte volna, mint ahogyan vitte is, a megszokottnál nagyobb méretekben föllépő nyomoruság, a mai embert azonban inkább kétségbe ejti és passzivitásban marasztalja. Ezenkívül a KPD éveken át egy új világháború eshetőségére spekulált. Ebbe az ideológiába annyira beleélte és beledolgozta magát, hogy a *frontharcosok táborával* szemben megszervezte a *vörös frontharcosok táborát*. Csak természetes, hogy a szocialista politikának ilyen értelmezésével, a különben is militarisztikus hajlandóságu német munkásság előtt akaratlanul is egy új háború lehetőségét legalizálták. Ezzel szemben rosszul fogták meg és nem tudták véghez vinni az üzemi organizációk kiépítését. Sorozatosan elkövetett taktikai és stratégiai ballépéseik közül nem utolsó sorban kell megemlítenünk, hogy a tömegek harci erejének nagy részét az SPD ellen koncentrálták s ez a testvérharc olyan erős lendületű volt, hogy közben a párt megfeledkezett saját organizációjának a kiépítéséről. Ezeknél a sorozatos támadásoknál a stratégia legkisebb követelményeit sem tartották szem

munka

előtt, állandóan támadásba mentek anélkül, hogy a bevett pontokon kiépítették volna védelmi állásaikat. De nemcsak az arcvonal irányításában, hanem a fegyvernemek megválasztásában sem voltak eléggé átgondoltak és számítóak. Destruálással képzelték el az SPD leterítését és elfeledtek arról, ha ez a harci mód egy bizonyos ponton tulhuzódik, romboló hatásában visszahat magára a KPD-re is. Az SPD nem halt bele a támadásba, de a kiképzett destruktórok, tekintet nélkül a pártfegyelemre, megdestruálták magát a KPD-t is. A munkásmozgalom mai frakcióbetegségét a kommunistapárt hibásan értelmezett manővrozásaihoz kell visszavezetnünk s ha ennek a betegségnek rövid időn belül nem találják meg a gyógymódját, nincs kizárva, hogy a „türelmetlen elemek” hamarabb a KPD, mint a munkásság derékhadát képező SPD kereteit fogják szétrágni. A német szociáldemokratapárt kiöregedett az osztályharc területéről, a kommunistapárt hosszú esztendőök óta tehetetlenül vergődik s nagy vérveszteségek árán sem tudja megtalálni a politika forradalmi irányvonalát. Mindaz, amit eddig csinált, ijesztgető nagyotkiáltás és vak tapogatózás a sötétben. És a harcnak ez a kétélűsége folytatódik tovább. A porosz választások alkalmával szenvedett vereséget sem a SPD, sem KPD a maga szempontjából nem akarja elismerni.

Általános politikai szempontból pedig Hitlerék óriási győzelme s a munkáspártok negatív és pozitív értelemben vett veresége kétségtelen.

A porosz választások után Németország élete sorsforduló elé érkezett. Nem volt szükség különösebb politikai tudásra annak a megállapításához, hogy a Brüning-kormány napjai meg vannak számlálva. Hitlerék tulerejével szemben a weimari koalíció semmi esetre sem tarthatta meg magának a kormánypozíciót. Az első pillanatokban legfőljebb az lehetett kérdéses, vajjon Brüning, a szociáldemokraták elejtésével, rögtön paktumra lép-e Hitlerrel vagy pedig további ide-oda lavirozásokkal megmarad egy nyílt fasiszta-diktatura szálláscsinálójának. Ezek a lehetőségek valószínűnek látszottak, de a gyors történelmi folyamat rácaffolt ezekre a valószínűségekre. Brüning elejtette a szociáldemokratákat s nem találta meg személyi garanciáit Hitleréknél. Az események rohamosan követik egymást s a demokrácia szentimentális uraival, csizmásan és fegyveresen szembe fordultak a reakció vakmerő lovagjai.

Hindenburg egy gesztussal letörölte a történelem táblájáról azt a Brüninget, aki nemzeti összefogást hirdetett az öreg katona újbóli elnökké való megválasztása érdekében.

Az egyik nap még Brüning állt Németország kormányrudja mellett, másik nap már Papen, az egykori kém, a reakciós arisztokraták, a feudális nagybirtokosok, a monarchista tábornokok embere lett a birodalom kancellárja. Tegnap Hindenburg még a demokrácia agg házórzője, ma egy személyben a junkerek és nemzeti szocialisták kapunyitója.

Vajjon mit szólnak ehhez a szociáldemokraták? Hosszu esztendőök alatt gondoltak-e rá néha, hogy az agg elnökből egy napon előbujik a mazuri hős, az elpetyhüdt ereken megegyszer fölloboghat az uralkodáshoz szokott arisztokrata és a könyörületet nem ismerő katona vére? „A természet nem tagadja meg magát.” Hindenburg esztendőökig úgy tett, mintha álmokországba esett volna s most egyszerre fölébredt, talpra állt, hogy rendet csináljon, megteremtse az elűzött császárok s a csőd szélén álló földesurak évszázados rendjét.

Brüning lemondott a politikai szereplésről s a demokrata polgárság nyugtalanodik és elégedetlenséget nyilvánít Papen kormányával szemben. De mindezt nem kell tulságosan komolyan venni. Brüning félreállása nem egyéb a possibilitás fentartásának a kérdésénél. S a polgárság nyugtalanlansága nem egyéb a hirtelen tájékozódni nem tudók

gyáva kétségbeesésénél. Emiatt a két ellenerő miatt Papen nyugodtan megindulhat a trónra készülő Hohenzollern-dinasztia fogadtatására vagy akár a legközelebbi napokban, minden lelkifurdalás nélkül, átadhatja Hitler Adolfnak a kormányhatalmat.

Hogy a két lehetőség közül melyik fog megvalósulni, az ma még bizonyossággal meg nem állapítható. Egyelőre Hindenburg is, mint alkotmányos államfő, tényező a játékban s ő ha vérbelileg a császár született szolgája is, szükség esetén bizonyára Hitlert is szívesebben venné maga mellé, mint újból a szociáldemokrata államférfiakat, akiknek duruzsolásai és vizenyős ábrándjai bomlasztóan hatottak az idegeire.

Kétségtelen, hogy a Papen-kormány jelentősége csak időleges lehet s szerepe nem lehet fontosabb, a közvetítő szerepénél.

A császár- vagy Hitler-kombinációból az előbbit alig lehet komolyan venni. Hitler jóváhagyása nélkül a Hohenzollernnek nem foglalhatják vissza trónjukat. Az azonban nincs kizárva, hogy Hitler paktumot köt velük és a keresztény centrummal, mint ahogyan kényszerűségből Mussolini paktumot kötött az olasz királlyal s a kereszténység pápájával. De ennek a lehetőségnek sem túlnagy a valószínűsége. A nemzeti szocialisták kiadták az új jelszót:

«Minden hatalmat Hitler Adolf kezébe!»

Ez a jelszó időszerű s éppen ezért meglesz a kellő átütőereje is. A lumpenburzsoázia csakugy, mint a munkásság osztályöntudatlan része bátorságot és reményt meríthetnek belőle. A részükre akciólehetőséget és az egyéni felelősség elhárítását jelenti. Hitler vezérkara pedig a juliusi választások sikereit készíti elő ezzel a frázissal. S most, de nem utolsó sorban, egyéb kombinációk mellett az új választások eshetőségeit is számításba kell venni — Hitlerék javára. Mert ez a választás csak őket segítheti előbbre és a munkáspártok mandátumszámát szörnyen le fogja nyomni. Hitlerék azért sürgetik az új választást, hogy mennél rövidebb idő maradjon a liberális jobboldalnak a frakciózásokra és a munkásfront egyesítésére. Mind a két eshetőség komolyan befolyásolhatná a politikai helyzet további alakulását. Hitleréknek káoszra van szükségük, hogy kigyurhassák belőle a maguk „rendjét.” Az alkotmányos játékból félre nem ismerhetően kiütközik a fasizmus politikai célja: „a nép akaratával szentesített” jobboldali diktatura.

Az időközben megejtett tartományi választások eredményei is Hitlerék taktikáját igazolják.

A németországi helyzet további alakulása egyedül a szervezett munkásság észszerű politikáján és megmozdulásának egységes erején múlik. Különben, a hatalomhoz vezető út Hitler útjával azonos. Papen ellen ma még nem lépnek fel nyíltan, mert a saját szálláscsinálójuknak tartják s az ő felelősségére akarják elintézni azokat a gátló momentumokat, amelyek ma még ellene szegülnek mennél kevesebb áldozattal járó előbbrejutásuknak. Papen adja még ki az új szükségrendeleteket, amelyek a munkásság elnyomítása mellett a földbirtokosok nyakára is ráteszik a kést és oldja fel a nemzeti szocialisták katonai alakulatait betiltó törvényrendeletet. A leszámolás csak azután kezdődik. Ebben a pillanatban Papen szemben fog állani a hatalomra éhes feudalizmussal és a militarista főméltóságokkal s háta mögött hatalmasan megduzzadt sereggel fölmasirozhat Hitler. Ebben a pillanatban már Hindenburg személye sem jelent semmit, se nem oszt, se nem szoroz. Hitler a hatalom meghódítását tüzte ki pártja céljául s ennek érdekében hajlandó szövetkezni az ördöggel is s hajlandó az Istennel is szembeszállni, ha úgy látszana, hogy az különvéleményt jelent be az ő célkitűzésével szemben. Hitler nem cirkuszi bohóc, hanem modern, ravaszágokkal

munka

telített banditatípus. Őt nem hatják meg a hitfelekezetek ráolvasásai, ő nem részese akar lenni a hatalomnak s vele csak okos stratégiával és fölfegyverzetten lehet szembefordulni.

Erre a szembefordulásra Németországban ma csak a proletáriátusnak vannak meg a kellő előfeltételei. Illetve, ha részben a demokrácia eszméjétől kótyagos s részben fejvesztetten hadakozó német proletáriátus magára eszmél: Hitler hegynekvezető utait el lehet torlaszolni s a sors szekerébe a gazdasági és politikai felszabadulás lovait lehetne befogni.

A régi frázist, hogy a proletáriátus részére ütött a tizenkettedik óra, már régen túlhaladtuk.

S a porosz választások óta milyen tendenciát mutatnak a munkáspártok politikai akciói?

Emlékezzünk vissza a hitleristák és kommunisták között lezajlott parlamenti verekedésekre. 162 nemzeti szocialista képviselő rárohant a kommunistapárt 57 képviselőjére. A véres marakodást, mint nem érdekelt fél, a szociáldemokraták 93 képviselője mozdulatlanul nézte végig. Ez a jelenet félreérthetetlenül mutatja a két munkáspárt vezetőinek egymáshoz való viszonyát. Nem kétséges azonban, ha ez a jelenet a hitlerista és kommunista tömegek között játszódik le, s történetesen szociáldemokrata tömegek is jelen vannak a közeiben, vezéreikkel ellentétben, nem tudták volna tétlenül végignézni munkástársaik megveretését.

De a kommunista képviselők legutóbbi parlamenti szereplései sem örvendetesebbek a szociáldemokratáknál. A porosz országgyűlésen a kommunisták azt indítványozták, hogy a bukott Braun-kormányt idézzék az országgyűlés elé és vonják felelősségre. A kommunistáknak ehhez, a szocialista szempontból időszerűtlen, követeléséhez nyomban a nemzeti szocialisták is csatlakoztak. Ezt a testvéri együttműködést azonban, néhány nappal ezelőtt már a kommunisták is produkálták. Az említett verekedés után a Brüning-kormány oly értelmű határozatot akart elfogadtatni, mely szerint a parlament nem képviselő látogatói a bevonulás előtt fegyvermozozásnak vessék magukat alá. A hitleristák, nagyon természetesen, tiltakoztak ez ellen a javaslat ellen s csodálatos balekséggel a kommunisták is a tiltakozók mellé álltak. Tudnivaló, hogy ez a fegyvermozozás elsősorban a hitleri bandák ellen irányult, mi okból és milyen céllal tiltakoztak hát ellene a kommunisták? Talán csak nem a demokrácia nevében, vagy miért?

Ha ez így megy tovább, a két munkáspárt szétharaphatja egymás torkát s a fasizmus szabadon hagyott utakon fejlődhet föl a hatalom meghódításáig.

Elég volt az okatlanul véres játékból. Az egymás ellen kihegyezett pártpolitika helyett az átgondolt szocialista politika akcióit követeljük.

Nem kis jelentőségű és nem könnyen megválaszolható kérdés, hogy a két párt vezetőségének lesz-e elég ereje és szocialista bátorsága ahhoz, hogy a pártok érdekeit alárendeljék a munkásmozgalom érdekének.

Ha pedig ennek a többé elodázhatatlan követelménynek a megvalósítása az exponált vezérek és kényelmes bürokraták szempontjából nem látszik kívánatosnak, akkor magukra a szocialista tömegekre vár a feladat megoldása. Ha nem tudunk előbbre jutni a mostani vezérekkel, akkor lépünk előbbre nélkülük s az ő ellenükre is.

Nincs megállás. A munkásság nemcsak szenvedő tömeg, hanem alakító ereje is a történelemnek. S ezek szerint, a népesség sorsa nem Németország, hanem az egységfrontba szervezett proletáriátus kezébe van letéve.

Kassák Lajos

UJ VILÁGHÁBORU FENYEGET!

665

Romain Rolland és Henri Barbusse kezdeményezésére nemzetközi bizottság alakult, melynek célja az, hogy nemzetközi kongresszusra hívja össze mindazokat az asszonyokat és férfiakat, csoportokat és szervezeteket, akik és amelyek készek küzdeni a fenyegető háborus veszély ellen. A bizottság tagjai többek között: Maxim Gorkij, Henri Barbusse, Upton Sinclair, Sun-Yat-Sen özvegye, Theodore Dreiser, Prof. Albert Einstein, Prof. Paul Langevin, John Dos Passos, F. Masereel, Eleonore Despard (Írország), Jane Devanny (Ausztrália). A bizottság a kongresszust 28-ra akarja összehívni Genfben s a következő szövegű kiáltványt bocsátotta ki.

„Míg Genfben hónapok óta ülésezik a leszerelési bizottság, addig keleten véres háboru dühög. Japán tovább folytatja Kína elleni rablóhadjáratát; a repülőbombák és a gránátok ezer és ezer kínai munkást és parasztot, védtelen öregeket, asszonyokat és gyermekeket téptek szét. Japán megrohanta az ázsiai kontinenst és Csapeiben hatalmas, ártatlan tömeget megszárolt le. Elfoglalta Mandzsuriát, amely az önálló köztársaság álarca alatt Oroszország ellen irányuló háboru stratégiai bázisává lett. Oroszország tizenöt éve fáradozik egy új világ felépítésén, amely a dolgozók közösségén, a termelés észszerű és a köz érdekeinek megfelelő elosztásán, az együttműködésen, az emberek ember által való kizsákmányolásának és elnyomásának megszüntetésén alapszik, tehát olyan alapokon, melyek a legélesebb ellentétben állnak a tőkés rendszer anarchiájával. Oroszország amely minden erejével a szocialista építőmunkán dolgozik, már hónapok óta hősiiesen ellenáll Japán provokációinak. Európában, különösen pedig Franciaország vezetése alatt Romániában, Lengyelországban és a környező államokban lázasan folyik a hadikészülődés. Óriásira nőnek a hadi költségetések, az államok fegyverkezése már alig mérhető fel. A hadi és vegyipar gyárakban a termelés nőttön nő, akár Franciaországot nézzük (Schneider-Creuzot, Renault, Kuhlmann), akár a Ruhrvidéket vagy Csehszlovákiát (Skoda-művek), akár Romániát és Lengyelországot — és nő az egész földrészek elpusztítására való készülődés a vegyi-légi háboru szörnyű eszközeivel.

Uj világháboru fenyeget!

A háboru közvetlenül Kína ellen irányul, hogy aztán az imperialista államok támogatásával Oroszország ellen forduljon. Ennek a támadásnak szerzői a vezető nyugati kapitalista konszernek és nagybankok, a nehézipar, az ipari és banktőke, melynek kezében a kapitalista államok kormányai engedelmes eszközök csupán. Tudjuk, hogy az Oroszország elleni háboru *egy második, új világháboru*, soha nem ismert tömegnyomort jelentene, minden ország dolgozóit a legrettenetesebb helyzetbe juttatná és sok millió ember életét rabolná el. Ez ellen az örült és bűnös készülődés ellen érthetően és élesen tiltakozni kell. Meg kell találni annak az utját és módját, hogy egy új őrjöngő imperialista világháborut hogyan akadályozzuk meg. Mi alulirott nők és férfiak szilárdan eltökéltük, hogy megakadályozzuk ezt a háborut és meggyőződésünk, hogy e küzdelemben egyetlen szabadon gondolkodó ember sem állhat félre, hanem be kell lépnie azoknak a soraiba, akik megkezdték a háboruelleni harc szervezését és vezetését. Felhívunk minden nőt és férfit, tekintet nélkül arra, hogy milyen politikai párthoz, szakszervezethez tartozik, minden proletár, kulturpolitikai és társadalompolitikai szervezetet, *egyesüljenek egy nagy, nemzetközi kongresszuson a háboru ellen.*

munka

Ez a kongresszus ne csak a milliónyi nő, férfi, munkás harc készségét mutassa meg a világnak, ne csak azt, hogy életük kockára tevésével is tiltakoznak a háboru ellen, — ezen a kongresszuson meg kell tárgyalni mindazt a célszerű módot, amely alkalmas arra, hogy meggátolja imperialista háboru szervezését. A munkásságon mulik, hogy a Kina ellen már megindult keleti háboru ne terjedjen tovább az Oroszország elleni intervencióvá.

Felhivunk minden nőt és férfit, ha módjában áll, vegyen részt a Genfben, július 28-án megtartandó kongresszuson, amelynek hatalmas nemzetközi demonstrációvá kell szélesedni.

Ne érhessen bennünket az a szégyen, hogy nem értettük, vagy csak későn értettük meg a dolgokat! Ébredjen fel a lelkiismeretünk és acélosodjon meg az akaratumk! Szervezzük meg a zárt ellenállást! Hatalmas hullámban egyesüljön minden ember, aki nem akarja, hogy becsapják a szörnyű hekatombákban áldozzák fel!

*

Csatlakozó nyilatkozatok és mindennemű levelezés: Henri Barbusse, Villa Sylvia, Aumont par Senlis (Oise), France.

HÁBORÚ ÉS BÉKE

A Nemzetközi Jog Intézete statisztikai kimutatást közöl a háboru és béke három és félezer esztendejéről. A statisztika szerint 3400 esztendőből 268 volt a békeév és 3132 a háborus év. Ezenkívül állandó háborus csatározások folytak az egész világon. A 3400 év alatt különben 8000 békeszerződést kötöttek. A szerződések mindig az örök béke szükségességét hangsúlyozták, a statisztika kimutatása szerint azonban ezek a jeles okmányok átlagban két éven belül értéktelen papirrongyokká, illetve gyilkos fegyverekké változtak át a szerződő felek kezében.

*

Az „Uj Szó“ című folyóirat nyomán közöljük: Isten békéje. 1919 óta 13 évet és huszonhárom háborut élt meg a világ.

1919: Csehszlovákia, Románia és Jugoszlávia katonai akciója a magyar tanácsköztársaság ellen. 1919—20: Finnország, Észtország, Lettország és Lengyelország háboruja Oroszország ellen. 1919—25: Spanyolország háboruja a rifkabilok ellen. Északafrikában. 1920: Lengyelország megszállja a Litvániához tartozott vilnai területet. 1921—23: Görög—török-háboru. 1921—25: Az európai imperialisták háboruja a vahabiták ellen, Arábiában. 1922: Japán megszállja az orosz vladivosztoki kikötőt. 1922: Az irek fölkelése Anglia ellen. 1923: Litvánia megszállja a Memel-vidéket. 1923—25: Franciaország megszállja a Ruhrvidéket. 1925: Japán megszállja az orosz Szahalin északi részét. 1925—26: Francia hadjárat a druzok ellen Siriában. 1925—26: Az Egyesült-Államok megszállják Nikaraguát. 1927: Olaszország ideiglenesen megszállja Korfu szigetét. 1927: A hollandok letiporják a jávaiak fölkelését. 1929: A mandzsuri hatallom megtámadja Szovjetországot. 1930: Francia büntetőexpedició a lázadó anamiták ellen, Indokínában. 1931: Angol gyarmati háboru a birmai és észak-nyugatindiai fölkelők ellen. 1931: Olaszország megszállja egész Tripoliszt. 1931: Japán megszállja Mandzsuriát. 1931—32: Franciaország leveri a marokkói nomádokat. 1932: Japán hadjárata Kina ellen Sanghaiban.

MEGJELENT A „MUNKA“ FOTÓKÖNYVE

A MI ÉLETÜNKBŐL

AZ ELSŐ MAGYAR SZOCIALISTA FOTÓKÖNYV
ára munkásoknak p. 2.50

TERJESSZÉTEK!

QUANTE BELLA GIOVANEZZA!

Egy fiu szalad az utcán. 12 éves. Ruhája rongyos, cafatokban lóg a testén. Beesett arcából izzik a kétségbeesés és az éhség. Körülötte összeomlott üszkös falak és halott emberek. Nem érti a nagyokat. Milyen különös emberek...

Egyszer csak megszólaltak az ágyuk. Azután berregni kezdtek a repülőgépek és összeomlott minden... Az apja még a mult héten elment. Fogta a kalapját és nem szólt semmit. Kikötőmunkás volt, hosszú, sovány, de igen erős ember. Fogta a kalapját és elment, mint annyi más. Azóta nem látta. Most nem szól hozzá senki. Szabad a halott emberek testén keresztül gázolni és mindennel játszani. Nem pöröl vele senki. De így sem jó. Sokkal jobb volt, amikor az anyja élt, mert akkor, ha éhes volt, néha-néha akadt egy kis rizs. Most céltalanul és éhesen bolyong. A pajtásai is mind elszéledtek. Néhányan itt fekszenek a halottak között. Az egyiknek itt leszakadt a fél arca. A másik ott fekszik, a mellett a kövér ember mellett, akinek a hasából kilógnak a belei. Sanghai, külváros, kínai negyed.

*

A tőzsdéken izzadt emberek részvények neveit kiabálják. A terem végében fekete táblára szemüveges titkár számokat ír.

170 — 177½ — 180 — 187 — 192...

Számok, állandóan emelkedő számok.

Paris — London — Newyork — Berlin — Praha.

Creusot — Krupp — Skoda.

Számok, állandóan emelkedő számok, a tőzsdéken és a kínai harc-
térén.

Place de la Bourse környékén, ahol a párisi tőzsde van, óriási a forgalom. A newyorki tőzsdén újra megindult a konjunktura és miközben az angolok aggódva figyelik az érdekeiket veszélyeztető mandzsuri hadműveleteket, óriási tételekben veszik a részvényeket és akik eddig fontban, most részvényekben spekulálnak.

Creusot — Krupp — Skoda.

Emelkedő, állandóan emelkedő számok.

*

Valaki azt mondta, hogy ember vagyok és én végigtapogattam magamat. Megtaláltam a combomat, lábamat, fejemet és megtaláltam az orromon a szemüveget. Ugy látszik tényleg ember vagyok.

Mussolini — Hitler — Starhemberg — Scheidemann és MacDonald is emberek.

munka

Ember nagy sötét könyveket irtak. Ezek a törvények. A törvények a jogaimról szólnak. Tegnap egy ember egy cédulát hozott. Holnap már meztelenül állok egy teremben és holnapután ismeretlen tájak felé menetelek.

Énekelünk, mert valaki azt mondta, hogy „a zanyátokuristenit énekeljétek“ és egy ember diszes ornátusban azt, „hogy katonák a hazáért haltok meg“ és mi a zanyukuristenit énekelünk. Ezek a törvények a mi jogainkról szólnak. És vannak törvények, amelyek kötelességeinkről és eltiltott dolgokról szólnak. Például az, hogy ne ölj. Hát nem ölünk! Lázadsz?! „Aki lázad, az halállal bünhődik, aki öl, az megöletik.“ Hát nem ölünk! Lázadsz!? Aki lázad, az halállal bünhődik. Törvények, amelyek a mi kötelességeinkről szólnak.

Meghalni a hazáért.

Tegnap elesett a barátom. Ma én, holnap ő, holnapután a harmadik... Katonák vagyunk, bátrak és istenfélők, halottak és rokkantak. Milliók és milliók... Mára Sanghaiban vagyunk, holnap ki tudja, hol leszünk.

★

A pápa Mussolini lányáért imádkozik, aki Sanghaiban, az idegen negyedben tartózkodik.

★

Sanghai kínai negyedében elhullanak a szegény emberek.
Sanghai idegen negyedében hadiáruban spekulálnak a gazdag emberek.

Balázs Zoltán

A SZÁMOK BESZÉDE

Hogy Magyarország gazdasági életét milyen döntő módon érintette a válság, azt a következő *hivatalos*, nagyrészt, a Magyar királyi központi Statisztikai Hivatal által közreadott számok mutatják. Az adatok az 1929. évet veszik 100-nak és ehhez a már szintén válságos évhez viszonyítva mutatják az általános gazdasági élet leromlását. Az 1932. évet az első negyedév adatai képviselik. Hogy a leromlás azóta még katasztrofálisabb, az kétségtelen.

	1930	1931 1929 = 100	1932 (I. negyedév)
Vasérctermelés	62.5	33.4	25
Nyersvastermelés	69.9	43.4	25.6
Cukortermelés	92.5	49.3	—
Behozatal értéke	77.4	51.7	31.2
Kivitel értéke	87.8	54.6	30.1
Államvasutak áruszállítása (árutonna km.)	86.6	69.7	61.3
Levélposta	99.3	86.6	77.2
Csomagszállítás	96.2	83.0	66.0
Bankjegyforgalom	93.7	84.5	75.6
Betétállomány	102.5	84.8	83.2

A munkapiac helyzete a budapesti hatósági munkaközvetítőknek a hivatalos Statisztikai Szemlében közölt adatai alapján: hivatalosan Budapesten felajánlott órabérek fillérekben:

	1929	1930 átlagban	1931	1932 március	1932 az 1929 %-ában
Bádogos	81	72	66	53	66%
Asztalos	66	61	54	47	70 „
Szabó	55	54	47	42	75 „
Kőműves	85	80	72	63	73 „
Napszámos	50	45	44	42	84 „
Gyári munkásnő	32	25	25	25	78 „
Napszámosnő . .	43	38	37	35	80 „

Még ha a fenti, budapesti (az országos átlag jelentékenyen rosszabb) „a munkaközvetítés alkalmával felajánlott munkabérek mérlegelt átlagá”-nak jelzett adatoknak hivatalos optimizmusát korrigálás nélkül el is fogadhatnók, akkor is kétségbeejtő a 32, 43 filléres, életminimum alatti órabérek 20—25%-os esése! De az órabérek csökkenése jelentékenyen nagyobb, ha számbavesszük, hogy ma szakmunkások kénytelenek napszámosbérrel munkába állni, ami a bérlenyomás egy burkolt formája. Végül aztán, mennyivel ritkábban kapja meg a munkás ezt a lecsökkentett munkabért is, mennyivel kevesebb órát van egy hónapban, egy évben munkában!

A munkabérek csökkenésének hozzávetőleges nagyságát akkor állapíthatjuk meg, ha a munkanélküliség növekedésének arányában kiszámítjuk: mennyivel kevesebbszer kapja a magyar munkás az amugyis lecsökkentett munkabért!

Megbízható, általános munkanélküliségi statisztikáink nincsenek, elégedjünk meg tehát a szakszervezeti kimutatással:

1929-ben átlag 16.200, 1930-ban 22.300, 1931-ben 28.600, 1932 március végén 32.400. Tehát a növekedés 1929 átlagához 100%!

A hatósági munkaközvetítők kimutatása szerint Budapesten 100 munkahelyre 1929-ben 165, 1930-ban 364, 1931-ben 433 munkakereső jutott! A munkanélküliség növekedése eszerint a kimutatás szerint 1929-hez viszonyítva 160%!

Végül még néhány adat a fizetéseképtelenségek és csődök növekedéséről: 1931-ben 1929-hez viszonyítva 44%-kal több új fizetéseképtelenséget jelentettek be, a passzívumok értéke 27%-kal növekedett. n. j.

A KÖZÉPISKOLAI RENDELETRE . . .

A magyar politikában ma természetesen tipikus jelenség, hogy az egyes rendeletek sohasem az általános közérdeket, közjót akarják szolgálani, hanem csak bizonyos osztályokét. Ha szűkebb körbe akarjuk vonni meghatározásunkat, mondhatjuk, hogy rendeletek mindig a vezető vagyonos osztály uralmának erősítésére, (állítólagos erősítésére), vannak. Egy kissé éles az eset a legújabb középiskolai rendeletnél, mely olyan jogoktól akarja az ifjuság egyes részeit megfosztani, amelyek az ember legelemibb, legkezdetlegesebb jogait jelentik. Mesterségesen akarják szabályozni a középiskolások létszámát.

A rendelet meg akarja akadályozni, hogy a középiskola felsőbb osztályaiba mindenki bejuthasson, meg akarja akadályozni a gyengébb tanulók előbbrejutását és a szellemi pályán való maradását. Először is azt kell bebizonyítanunk, hogy a szellemi pályákra való önzölés megakadályozására mesterséges eszközök nem alkalmasak. Az élet folyásába így beleszólni nem lehet, az igaz, hogy a salak kipucolásáról mindenütt gondoskodni kell, de hisz erről eddig is gondoskodva volt. Eddig is megvolt a

munka

buktatási rendszer, ez a pénzes osztály fiaira ritkán gát, eddig is megvoltak a borzalmas iskolai tandíjak, amellyel már éppen elég gyermeket kizártak az iskolából. Az új rendelet nem érintheti most sem a vagyonszármazott szülőket, azoknak vannak eszközeik, hogy gyermekeik oly kiképzésben részesüljenek, ha kell, hát magánúton, hogy azon a bizonyos különbségi vizsgán átmenjenek. Kik maradnak tehát, akiknek fiait esetleg vissza lehet tartani? Nézzük meg a statisztikát, mely az egy iskolai évet végzett tanulók szüleinek foglalkozását mutatja százalékban.

1. Nagy- és kisbirtokos, gazdálkodó	25.54%
2. Nagy- és kisiparos	15.70 „
3. Nagy- és kiskereskedő	28.56 „
4. Köztisztviselő	5.85 „
5. Pap, tanár, tanító	6.08 „
6. Más értelmiségi	10.90 „
7. Magántisztviselő	1.81 „
8. Egyéb foglalkozású	5.56 „

Veszélyben forognak a 7., 8-as számú foglalkozású szülők gyermekei, továbbá még a kisiparosok és kiskereskedők 5—5%-a. Tehát összesen a tanulóknak 17.3%-a van abban a veszélyben, hogy kiteszik a szűrét az iskolából.

Egy másik statisztikai kimutatás még világosabban beszél. A legmagasabb társadalmi osztályok gyermekei a jó mód, gondtalan élet, pompás lakásviszonyok, nevelők, nevelőnők segítségével sokkal jobb eredményt értek el az iskolában, mint a közepes és szegényes anyagi viszonyok között élők gyermekei.

A legmagasabb társadalmi osztályok gyermekei közül:

Jeles: 26.5%, jó: 55%, elégséges: 18.5%, bukott: —.

A közepes társadalmi osztályok gyermekei közül:

Jeles: 11.7%, jó: 48%, elégséges: 34%, bukott: 6.3%.

Az alsóbb társadalmi osztályok gyermekei közül:

Jeles: 3.5%, jó: 31%, elégséges: 49.6%, bukott: 15.9%.

Ez a statisztika eléggé világosan mutatja, hogy a felsőbb társadalmi rétegek gyermekeit ez a rendelet *egyáltalán* nem érinti. Az a bizonyos 17.3% marad hátra, akiket érinthet a rendelet.

Eddig is feltűnő jelenség volt, hogy a felsőbb és főiskolákon nagyon kevés az alsóbb társadalmi osztályokból származó hallgató. Ebből az állapotból fakadt az a panasz, hogy az alsóbb társadalmi osztályok gyermekeinek a főiskolába való jutását mesterségesen nehezítik meg, mert különben a főiskolai hallgatóság 50—60%-ának az alsóbb társadalmi osztályok gyermekei közül kellene kikerülni. Éppen úgy, mint a népiskolában.

A kapitalista állam elfelejtette egyik feladatát vagy talán ezen feladatának elvégzésével már nem lenne életképes. Ugyanis, az állami adók igazi célja, hogy fedezzék az állam rendjének és közoktatásának költségeit. Ugylátszik, most már csak az egyiket bírja megtenni.

Az állam elsőrendű feladatának kellene lenni, hogy elhárítsák az alsóbb társadalmi osztályok gyermekei elől minden akadályt, amely a közép- és főiskolai tanulmányaik folytatását megnehezíti. A mostani rendelet különben is egyoldalú, mert csak a szellemi pályákat „védi”, mikor ugyanakkor az ipari pályák is éppen olyan tulzsufoltak és legalább éppenny szorulnak „védelemre”, mint a szellemi pályák. (A. M.)

Néhány szót a *Pen-Klub*ról. Természetesen nem azért, mintha a toll nagymestereinek ebbe a jubiláris cécoxjába bele akarnánk okoskodni. Nem érdemes utólag bölcsnek lenni, ha előzőleg nem voltunk elég bátrak ahhoz, hogy a készülő kongresszus ügyeihez a nyilvánosság előtt hozzászóljunk. De talán nem is annyira a kellő bátorság híjján, mint inkább közömbös idegenséggel néztük szótlanul az urak nemes készülődését. *Ernst Toller*, a német szocialista író nem ismeri olyan alaposan író nagyságainkat, mint mi és valószínűleg ezért keveredhetett bele a társaságba. Ezért állt ki az emelvényre szónokolni, tekintet nélkül *Berzeviczy* márványhomlokára, *Pekár* izomtömegeire s tekintet nélkül az Akadémia termeinek levendulaillatára s csöndes molylepkéire. De aztán hirtelen ő is, mintha beleütközött volna valami láthatatlan falba. Másutt azt mondanák, hogy az ilyen falat a kultura ingyenélői és a reakció jóltápláltjai kardlapokból, detektívöklökből és börtönrácsokból építették a gondolat-szabadság képviselői elé, mi azonban csavaros paragrafusok között balanszírozunk. Mi távol vagyunk tőlük s milyen kár, hogy ők ilyen közel vannak hozzánk. *Toller* ugy szólt az emelvényről, mint ahogy más ország minden *senki jánosának* kutyakötelessége szólnia ott, ahol sajtószabadságról, írók és gondolkodók társadalmi szerepéről beszélnek. Őszülő hajával, mint egy fellekesült ifju szónokolt s azt mondta: az író nem zárkozhatik el elefántcsonttoronyban a politika problémái elől, mert...

Berzeviczy Albert itt rácsöngetett és megvonta tőle a szót.

Erre „az író magából kikelve kiáltotta“:

„Azt hittem, az írók szövetsége előtt beszélek s csak most látom, hogy ez egy turista-társaság!“

De vajjon csakugyan turista-társaság-e a *Pen-Klub*? *Toller* megint túlértékelt a gyülekezetet. A valamirevaló turisták majdnem fáradhatatlanul mozgékony emberek, szeretik a napfényt, a friss levegőt, ezért is nyitott ablak mellett alszanak s lelkifurdalás nélkül a legmagasabb hegyekre is felkapaszkodnak. De *Berzeviczy*, *Pekár*, *Bethlen Margit* grófnő vagy akár *Galsworthy* is, mint turisták? Ezeket a nemes hölgyeket és urakat *Tollernél* akkor már sokkal jobban ismeri *Heltai Jenő*, aki joviális humorral jelentette ki a magyar *Pen-Klub* renitenskedő fiataljaival folytatott egyik tárgyalása alkalmával:

„Ugyan, uraim, minek ez az ellenzékieskedés, hiszen az egész klub nem egyéb vacsorázó asztaltársaságnál.“

Heltai valószínűleg közelebb jár az igazsághoz, mint *Toller*. De mind a két megállapításon túl, annak a harmadiknak van igaza, amely azt mondja: a nemzetközi *Pen-Klub* a Népszövetséghez hasonló intézmény, kulturbohócok és gerinctelen firkászok gyülekezete, a magyar szekció vezérei pedig a több mint egy évtizede nyakunkon ülő rendszer, gazdasági és politikai reakció és szellemi elnyomatás kreaturái. Nem kérődöz birkák, hanem a közösség javain táplált farkasok. S akik odaállnak melléjük, hogy lágy sóhajtozásaikkal lefokozzák az ő elvadult üvöltőzéseiket, azok vagy kétségbeesett aspiránsok, vagy gyógyíthatatlan optimisták, akik kitartóan reménykednek abban, hogy egy szép napon a farkasok bárányokká változnak, mint ahogyan a kő is kenyérré változhatik a biblia tanítása szerint. De mindez nagyon reménytelen valami. Azoknak a magyar íróknak, akik valóban írók és modern kulturáltságuknál fogva valóban a szellem képviselői lehetnének, a kongresszust megelőző s majdnem

munka

elvi összeütközések alkalmával módjukban lett volna meghuzni maguk és az irás elárulói között a választóvonalat.

Egy pillanatra úgy látszott, hogy az irodalmi jobb- és baloldal csakugyan szembe kerül egymással. De az ugynevezett baloldal, éppen azért, mert nem baloldal, csak félretolt jobboldal, föladta a megkezdett harcot, mert az igazi jobboldal okos és következetes politikából szerény kívánságait politikai támadásnak minősítette. Azok, akik egy emberöltő óta a haza bőréen élösködnek, hazafiatlansággal vádolták meg a fiatalságot, mert szót mertek emelni a szellemi szabadság érdekében. S ez a görögtűzbe állított frázis, mint már annyiszor, most is elérte a kellő hatást. „Nem akarunk hazaárulóknak látszani, mondták lehajtott fejjel a szellem szószólói és feladták a kedvező pozíciót, amibe a tulsó oldalról belekényszerítették őket.

És *Berzeviczy Albert* máról-holnapra fölült az elnöki székbe s *Pekár Gyula* a miniszteri és államtitkársági árnyékokból s a Bajtársi Szövetség védelme alatt szintén előlépett a vendégeket fogadó bizottság elnökévé. És így kapott ez a magaválasztotta vezetőség körülbelül 50 ezer pengőt az államkasszából az írói kongresszus helyében megrendezendő fejedelmi vacsorákra, hajókirándulásokra, fülbehuzott cigányzenére, balatoni táncmulatságra és mindenre, ami alkalmasnak látszott arra, hogy a külföld kulturképviselőit, drasztikusabb eszközök nélkül, megvakítsa és megsütköztetse. El kell ismernünk, hogy a rendezőség jól dolgozott.

Mindjárt a megérkezésnél „zászlódisz és cserkészek sorfala várja a világ íróit“ s mindjárt kitérül előttük, nem az Angyalföld, a Csikágó és Budapest egyéb nyomoruság-tanyája, hanem maga a nagy, a virágzó arcu igazi főváros. Mert a költők azért zarándokoltak el hozzánk, hogy „megnézzék, milyen a május Budapesten“. Félre hát az agyafurt gondolatokkal, *Pekár* csak tudja, Ők májust akarják látni, ám lássák. „A magyar ég ilyenkor a legragyogóbb. Lila orgona meg sárga tulipán virágzik a pesti aszfalton, muskátli mosolyog a balkonokról és parfümös levegő, bársonyos szellő cirógatja az embereket.“

Ezekután érthető, ha *Marinetti* a fasiszta fajdkakas, miközben ideoda mozgott a pódiumon, rákönyökölt az asztalra s megmutatta élesre reszelt fogait, azzal kezdte irodalmi beszámolóját, hogy *Mussolini* fasiszta üdvözlését tolmácsolta a kongresszus résztvevőinek. S így folytatta: „Annál is inkább örülök annak, hogy én képviselem Olaszországot a kongresszuson, mert tudom, hogy Magyarországon milyen nagy érdeklődés tapasztalható a fasiszta Olaszország nagy és csodálatos eredményei iránt.“ Így *Marinetti*, aki különben még azt is elmondta, hogy ennek a kongresszusnak nem szabad politizálnia s a békéről sem szabad beszélni, mert hiszen ez is politika.

Aztán jött a másik oldalról *Toller* és megtámadta az előtte szólót azon az alapon, hogy az politizált. S ő valóban nem politizált, mert az elnök belefojtotta a szót. Ezt az elnöki terrort különben meg is érdemelte. Ő a békét jött ide hirdetni. Tanulja meg *Marinettitől*, hogy most a harcok korszakát éljük s aki a reakciónak békét hirdet, az a terrort hívja ki maga ellen.

De miért is jött el *Toller* erre a kongresszusra? Valóban nem tudja ő, hogy mi a *Pen-Klub*? Ha nem tudja, ne vállalja az írók képviseletét, ha tudja, kerülte volna el még a tájékát is. S nem tudja, hogy nem politizálni annyit jelent, mint a fennálló politikai rendszert igenelni? Igaz, hogy ő magát nyíltan politikus irónak vallotta, de mégis, milyen különös, hogy *Marinetti* politikai izü felszólalásáért támadta ahelyett, hogy átvette volna az általa felvetett fonalat, vitte volna tovább a maga politikai útján és a maga módszereivel. Megvonták volna tőle a szót, de akkor legalább

láthatta volna, hogy azok az íróársai, akik most tapsoltak neki, hogyan fordulnak el tőle, az igazi baloldal képviselőjétől. Nem egy szép tapasztalattal gyarapodott volna meg, de az emberek igazi arcának a megismerése sohasem lehet kárára az írónak. Becsületesen emberi volt a szereplése, de nem volt politikusan taktikus s majdnem azt mondhatnánk, hogy a *Pen-Klub* jubiláris és Magyarországon megtartott kongresszusa pénzért sem vehetett volna magának könnyebben lehangolható ellenzékét. Mindez hozzátartozott ahhoz, hogy a tisztes gyülekezet jól érezze magát. Mikor aztán ez is unalmassá vált, az elnökség, aki végig tudta, hogy miért és mit csinál: a kiszabott időnél is előbb berekesztette a kongresszus üléseit.

Babits Mihály az ásitózó öreg urak előtt már csak az angyalokhoz küldhette föl békeszózatát s lehet, hogy azok meg is hallgatták és tetszett is nekik.

De mi jelenősége van ennek ránk, szegény földi halandókra és magyar írókra nézve?

Jobb- és baloldali magyar irodalom. Ki az ördög beszélhet komolyan az ilyesmiről? Lássuk be, hogy itt még mindig csak egyféle irodalom van. Az, amit a *nem írók* csinálnak. Ezenkívül még néhány szerencsétlen flótás gyurja az éjszakát s szinte mindenki elleni harcban bányássza föl magából a szavakat, amik az ember jogait és az értük való harc érdemességét hirdetik.

Irodalmat akarunk és elnémitanak bennünket a politikával.

Politizáljunk hát, hogy felszabadíthassuk az irodalmat a szellem elárulóinak a politikája alól.

Földes István

LEGYEK A TEJFÖLBEN

Kétségbeesések és vak reménykedések között vergődünk. A világ napos oldaláról általában elkergettek bennünket s nincs egy fix pont, amiben megkapaszkodhatnánk. Gyökereink kiszakadtak az aktív élethől s ha valamiről értesülni akarunk, akkor az ujságok felé kell fordulnunk s csak így, a fekete betűsorok csatornáin át szivhatjuk magunkba a világválságról szóló híreket. S ó, mi mindenféle nagyszerűségek zsufolódnak össze az ujságokban!

Tegnapelőtt például a „*Nemzeti Ujságban*” nagynevű Péterünk tollából vezércikket olvastam a szegény emberek testi és lelki nyomorúságáról. Nem vak és nem rosszlelkű ez az ember, ahogyan az ellenfelei terjesztik róla. Lát ő mindent, mikor azt mondja:

„... főleg egy dolognak kell érdekelnie ma minden emberséges embert ebben az országban: a mindenből kiforgatottak, a már alig élők, a szinte már élve halottak rettenetes sorsának... S minthogyha mindez nem volna elég, a kültelek, a gyárnegyed, a faluszéle kivetettjeitől még a végső vigaszt és erőforrást is megtagadta a csak magával gondoló, jobbsorsu társadalom...” Nem lehet kétséges, hogy a nagynevű Péter megállapításai utolsó pontig fedik a valóságot. És nem nevezhető fifikus, rosszlelkű embernek a cikk írója akkor sem, mikor világos meglátásai után a végső konzekvenciákat levonja:

„... Mit ér a nagydobos, puffogó, színleges hazafiság, amely biztos sarokból öklöt ráz Európa felé, de idehaza csak prédára les, nem segít, nem áldoz, nem dolgozik komolyan, nem támogatja a rászoruló s érdemes felebarátot.” Pedig: „A háborgók és elégedetlenek szeme nagyon kinyílt és messze lát, a kitagadottak, állatsorba tiportak nagyon hamar észreveszik, őszintén, igazán törődnek-e velük azok, akik magas polcon ülnek, velük szemben a nemzetet, államot, polgári rendet képviselik.” stb. stb. és végül is így kiált fel a harcias lélek:

munka

„KRISZTUST ÉS KENYERET“ a népnek. Mert: „Ahol nincs Krisztus, ott nincs kenyér se...“ Aztán beszél a „templomokról, melyek a kültelkek sivatagjaiban oázisként emelkednek“. És fenkölt szelleme azt követeli, hogy templomot, több és még több templomot a kültelkekre. Mert a henyc, felületes gazdagság a kültelkekre „nem vitt templomot, paplakot nem épített. Az csak (már mint a kültelkek) hadd maradjon meg zavartalan vadászterületéül a liberalizmussal minden válságban összefogó vörös izgatásnak“... Hát nincs igaza a Páternek? Az elvesző ember szívében felcsendülnek az örömök a valóságnak ilyen őszinte feltárója és az igazságnak ilyen nagyszerű *osztályképviseelője* előtt. S mennyire sajnálhatjuk, hogy ez a Szent Varázsló, nevezetes cikkében nem beszél semmit az egyházi vagyonok terjedelméről, a felekezeti adók könyörtelen behajtási módjáról. Valószínűleg nem volt kezeügyében a magyarországi birtokmegosztásról szóló statisztika, de különben is idősebb ember lévén, nem kívánhatjuk tőle, hogy egyszerre mondjon el mindent. Valószínű, hogy hasonló okok gátolták meg abban is, hogy a katolikus egyházközség tanítóinak a sorsáról beszéljen. Ugyanis ezeknek a felekezeti alapon álló szellemi proletároknak a katolikus egyházközség, mint gazdájuk, több, mint 30.000 pengő megszolgált s már hónapok óta esedékes munkabérükkel tartozik. Igaz viszont, hogy ezek a tanítók többet járnak templomba, mint a kültelkek „emberállatai“ s így ők a gyomruk csikarását valószínűleg nem is érzik olyan pokoli rossz dolognak, mint amazok. Ők ugyanugy a magasabbrendű lényekhez tartoznak, mint a budapesti tüzoltó testület legénysége, akikről a „Magyarságban“ olvastam épületes cikkekét.

Köztudomásu, hogy Budapest tüzoltói a kültelken laknak, akár tiztagu család is egyszoba-konyhában, az asszonyaik csakugy robotolnak, mint a suszterné szomszédasszony, a gyerekeik csakugy dideregnek a téiben, mint a kültelkek többi proletár gyermeke, s ime, örömteli lelkünk mégis mit lát ebben a reménytelen nyomoruságban és „morális fertőben“?

Budapest tüzoltósága szerénységben még az egyházközségek tanítóin is tulteszi magát. Nem kiabálja világgá, hogy milyen nyomoruságos fizetésből kell tengődnie s hogy a megszolgált béréből is mennyivel tartozik neki a gazdája. S ha mégis valami szörnyü kényszerüségéből kérelemmel fordulnak fölöttes hatóságukhoz, akkor nem a nyomorult szegényember, nem a tizgyerekes apa, hanem a nemesszivü hazafi, az önérzetes és fönkelt polgár szólal meg belőlük.

Amig a szentéletü Páter templomot követel a szegények részére, ők, a valóságos szegények, alázatos kérelemmel a honvédelmi minisztériumhoz fordultak, hogy a tüzoltó legénység mostani vörösszinü sapkáját cseréljék ki másszinü sapkákkal. Kérésüket azzal indokolják, hogy a vörös sapkák állandóan a kommun átkos emlékeit ébresztik fel bennük és valószínűleg a közönségben is... A tüzoltó legénység roppant aktuális és nemes lélekre valló kérését az illetékes fórum kellő méltánylással fogadta és a vörös sapkát, ami eddig a tűz szimbólumát jelentette, a legénység kommüntől való undorodása miatt és holmi esetleges üzlet érdekében is kék tányersapkákkal cserélteti fel.

Az ujságok így irnak a tüzoltók szenvedéseiről, az illetékes fórum megérte az ő szenvedéseiket. Szép ez a játék, s bevallom, én is szeretek játszani. Gyermekkoromban az ucca közepén játszottam sárpogácsával, aztán a kedvesem hajfonataival játszottam, aztán bizonyos fórumok kijátszásával játszottam, aztán sokáig nem játszottam, most megint játszok az emberek vakmerő szemérmelenségével és ragyogó butaságával.

Nyakig benne ülünk a mocsárban, de azért nem hiszem, hogy bele fogunk veszni.

Egy napon jónéhány ezren kilépünk a mocsárból s miközben körülöttünk templomot ígérnek és a vörös sapkák színének megváltoztatásáért könyörögnek — jól megvasalt szekereinken befutunk a célba, amiről soha, még játék közben sem feledkezünk meg

Kalmár Jenő

Sulyos alakok léptek ki a háztetőre. Mintha a láthatárból igyekez-
nének ki. Kezdjük a kéményen! ugysem száll rajta füst. Lassu szél ér-
kezett. Nem igen volt ezeken a fickókon mit meglibbenteni. Ruhájuk
durva anyagból készült, amely nem is simult testükhöz. A hajuk egy
kicsit megborzolódott. Az egyik leállította a csákányt és körülnézett, mi-
előtt munkához látott; de csak a távoli természetesen akadt meg a szeme.
Ez a szél dajkált minket. Délről jön, a felhők fölött és a föld hirtelen
vonja magához. A monszun sóhaja. Hé fiu, ne kezd ott lenn, fejedre
omlik a ház, mielőtt kibujnál alóla. Egyenletesen emelkedtek a csáká-
nyok és a pala töredezett. Megálljunk csak. Ezeket szedjük ki és rakjuk
egymásra, hátha mégegyszer fölépül... A kémény és padlás lejárata
nyitak szét először a megsebzett épületen. Por szállt magasra, majd le-
rakódott rájuk és lassan hasonlítani kezdtek az épületre. A gerendázat
már korhadt; a tűz hamarosan végezne vele. Most vitték ki az utolsó
lim-lomot az egyik szobából. A lakók itt táboroznak a közelben. Már a
ház is tető nélkül áll. A legfelső szobában, a sulyos ütések alatt, töre-
dezett a festés. Könnyen ment a munka a falon. Biztosan ültek az em-
berek a magasban és verték maguk körül a téglát. Mindig lejjebb száll-
tak és a lépcső is mindig rövidebb lett. Ki jár ott? Bontsd le magad alól
a házat, ha le akarsz jutni! Hajnalra talán végzünk. Hányan vagyunk?
Menjetek át a másik oldalra, hogy egyformán haladjon a munka. Még
felborulunk, mint valami részeg hajó. A por lassan berakódott a tor-
kukba és óvakodni kezdtek a beszédől. Estére már egyetlen morgást
sem lehetett hallani. Az asszonyok ételt és italt hoztak fel, azután visz-
szamentek. Az éjszakán át mindegyikük elkészült a maga munkájával
és összekötötte cókmojkját. Azután néhány félórát elaludtak a szabad-
ban. Még meg sem virradt, amikor már itt álltak újra a ház előtt. Az
épület ezalatt térdig roskadt a törmelékekbe. Itt vannak az asszonyok,
siessünk! Gyorsabban ment tovább a munka, már az utolsó szobák körül
jártak. A téglá füstölő dombokban hevert a rom körül. Akire nincs szük-
ség, lásson utána! Rakjuk egymásra a téglákat, ki tudja, milyen nép
vetődik egyszer erre. Néhányan fáradtan megálltak és szerszámjukra
támaszkodtak. A napot nézték, amely a munka óta most már másodszor kel
fel. Aludni kellene! Pedig most már nem lesz megállás néhány mérföld
előtt; talán a déli pihenőben. Néhány jó falatot kellene vinni az utra.
A téglák gurultak és törtek. Ezekre alig lehetne mégegyszer föltenni a
száraztorku kéményt. Oldalt jönne ki a füst, ha volna is mivel táplálni.
A kemény munka alatt leborult a vidék, egészen a földig: a pusztá las-
san-lassan rálépett a háztetőre. Itt ugyan helyreáll a sikság! Talán kár
is volt valamikor megbolygatni. A nap már látható magasra került és
fölvitotta az asszonyok fázékony csoportját. Ej, semmitse veszünk...
Induljunk már. Maradjon meg a pince! Minek azt betemetni. No, embe-
rek, le a szerszám! Néhányan a törmelékekhez támasztják a csákányt,
de aztán néma tanakodás kezdődik és újra felveszik. Most már csak
meg kell rázniok magukat, kiverni a port a ruhájuk, arcuk, kezük rán-
caiból. A házat lebontottuk, javainkat szétoztottuk. Indulhatunk.

Pán Imre

munka

SZOCIÁLDEMOKRATA VITA AZ OROSZ KÉRDÉSRŐL

Még az is, aki a pártelölítétek fekete ellenzójét viseli szeme előtt, amely megakadályozza abban, hogy a munkásmozgalom nagy céljait lássa, az is, aki a mindennapi csatározások között a proletariátus világtörténelmi feladatait elfelejti, fel kell hogy ismerje: a proletariátus kettészakadása, amely az utóbbi 15 év történetében oly tragikus szerepet játszott, a legfőbb oka a munkásság mély letörésének és szégyenteljes elernyedésének. Csak a szakadás likvidálása, csak az egész munkásság teljes erejének összefogása, csak a régi harci front helyreállítása győzheti le az ellenséget, amely különböző álarcok mögött mindig ugyanaz marad és mindig ugyanazt akarja: a kizsákmányolás fenntartását, a munkáosztály elnyomását. És semmi sem kedvezőbb ellenségeinknek, mint az, hogy a munkásság két táborra szakadva küzd egymás ellen és örli fel belső erőit.

Ne áltassuk magunkat. Tudjuk, hogy az egyesülés pillanatáig még hosszú és nehéz utat kell megtenni. Tulságosan mélyen gyökereztek belénk az előítéletek, túl magasak a kicsinyes gyűlölet és vak értelmetlenség válaszfalai. De mégis rátérünk az egyesülés útjára, amelyet a proletariátus életösztone mind erősebben követel. Ezért üdvözölünk örömmel minden kísérletet, amely az ellenséges testvéreket oly közel hozza egymáshoz, hogy azok gyűlölet és irigység nélkül segítsék egymást győzelemhez.

Ebben az értelemben kell értékelnünk azt a szerény kezdeményezést, amely az osztrák szociáldemokrata sajtóban a közelmúltban az orosz vitával feltűnt. Nem véletlen, hogy ez a vita éppen Ausztriában indult meg, ahol különböző kedvező körülmények folytán a munkásság kettészakadása gyakorlatilag nem következett be. Pontatlan meghatározás lenne, ha ezt a vitát kizárólag orosz vitának neveznénk. Mert e vitában nemcsak Oroszországról van szó, amely az emberiség történetében először tesz kísérletet arra, hogy a szocialista társadalmi rendet minden veszélyes ellenállás ellenére, megvalósítsa, hanem — bármily nevetséges is — az orosz szociáldemokrata párttal (a mensevizmussal) szemben elfoglalandó álláspontokról is. Ez a párt ma már csak néhány tucat, Berlinben élő vezetőből áll, tömegei ellenben régen szétszéledtek. Munkáspártnak nevezni magát, tömegek nélkül, kilátástalan ügy, anakronizmus. Azonban látni fogjuk, hogy ez az anakronizmus még mindig elég erős ahhoz, hogy az eleven valóság kérdéseit torz és zavaros irányban befolyásolja.

A vitát Otto Bauer nyitotta meg, aki a «Rationalisierung, Fehlrationalisierung» című könyvének egyik fejezetét Szovjetország problémájának szentelte. Több mint tíz éven át a nemzetközi szociáldemokrácia az orosz forradalmat polgári forradalomnak minősítette, amely ugyan a proletariátus vezetése alatt látszólag a proletariátus céljait szolgálja, a valóságban azonban nem nő túl az állam és gazdaság polgári formáin. Ezzel szemben Otto Bauer a szocialista «rekonstrukció» lehetőségéről, sőt valószínűségéről beszél és ezzel elismeri, hogy Oroszországban a kapitalizmus teljes legyőzése lehetséges. Elismeri, hogy «az orosz ut» a kisebbség diktatúrájának útja egyúttal a szocializmus felé vezető ut is, sőt ez az ut a különleges orosz viszonyok között az egyetlen adott ut a szocialista társadalom felépítése felé. Eddig a szociáldemokrata táborban a diktatúrát a marxizmus galád árulásának minősítették és a blanquizmusba való visszaesésről és barbárizmusba való züllésről beszéltek. Ezzel

szemben Bauer, a II.-ik Internacionálé egyik legbefolyásosabb embere, a diktatúráról mint történelmi szükségszerűségről beszél és így hidat ver az átkos «demokrácia- vagy diktatura»-ellentét közé. 677

Bauer fejtegetései, amelyek valóban hatalmas lépést jelentenek, mindenek előtt az orosz mensevisták ellenkezését váltották ki, akik egyszerre veszélyeztetve látták létjogosultságukat és az Internacionáléban elfoglalt helyzetüket. És valóban oly erősek azok a személyi és hagyományos kötelékek, amelyek a mensevista párt vezéreit a II. Internacionálé vezető embereivel összekötik, hogy az orosz vitából csakhamar egy valójában nemlétező párt további helyzetéről és feladatairól szóló vita lett. Valóban a mult kísértetei fenyegetik az Internacionálét és megakadályozzák, hogy megtalálja a helyes utat. És tényleg, Karl Kautsky is erre a már nemlétező pártra hivatkozott, amikor a legerősebb ütőkártyáját játszotta ki a Bauer elleni vitában. «Ha Bauernak igaza van», írja, «az következne ebből, hogy a menseviki párt fölöslegessé vált és megérett a likvidálásra.» Kautsky azt hitte, hogy ezzel Bauert ad absurdum vezetni azzal, hogy oly párt sérthetlenségére hivatkozott, amely már maga történelmi abszurdummá vált. De maga Bauer is kénytelen volt kimagyarázni, hogy hogyan lehet összhangba hozni Oroszországról való véleményét a menseviki párt sérthetlenségének dogmájával.

A bécsi «Kampf»-ban «Az orosz szociáldemokrata párt jövője» címen irt cikket. Itt megkísérelte, hogy a mensevikiek számára valamilyen mentő funkciót találjon, ha nem is a jelenben, de legalább a többé-kevésbé távoli jövőben, amikor Oroszország gazdasági fejlődése annyira jut már, hogy a «diktatúrát lassanként le lehet építeni», a demokráciát nyeregbe segíteni, a demokratizálódás útján tornyosuló akadályokat lebontani — ez Bauer szerint az orosz szociáldemokrácia feladata és jövője. Joggal mondták erre a mensevisták, hogy egy politikai párt, amely ily hosszú időre téli álomra hajtja fejét, közben föltétlenül el fogja veszíteni életerőit és tekintélyét a tömegek előtt. El «fogja» veszíteni, — mondják a mensevisták és nem hajlandók belátni, hogy már réges-régen elvesztettek mindent, ami egy politikai pártnak átütőerőt ad, és hogy a létjogosultságuk, amely ma 15 évi késéssel kerül megvitatásra, már akkor megszűnt, amikor a győzelmes orosz forradalom útjába álltak, hogy elgáncsolják azt. Egy szociáldemokrata párt, amelynek forradalom-ellenes jóslatai bekövetkeztek, — a proletariátus szerencsétlenségére sok európai szocialista párt van ebben a helyzetben, — még csak fennállhat valahogy, de egy munkáspárt, amelynek a győzelmes forradalommal szemben nem volt igaza, menthetetlenül elveszett. A mensevista párt halott. Legfőbb ideje, hogy a II. Internacionálé ettől a bénító és veszélyes ballaszttól örökre megszabaduljon.

A mensevista párt belső lényegét világítja meg az a vita, amely magában a pártban folyik az orosz kérdéstről. Ebben a vitában Abramovics a párt «régirányvonalát» hangsúlyozta ki, amit azonban Otto Bauer éles hangon visszautasított. Most pedig arról folyik a vita, — hozzáfűzhetjük: nevenséges és szerfelett ellenszenves vita, — hogy a bolsevizmus bukása után (sic!) a gazdasági élet mely területeit engedjék át ismét a magántőkének. Abramovics a magánkapitalizmus teljes visszaállítását követeli, mert úgy véli, hogy az «örök és rendíthetetlen törvényeknél» fogva Oroszországnak először a magánkapitalizmuson kell teljes mértékben átmennie, mielőtt a szocialista társadalmi rend megszülethetne. Látjuk: az eleven, marxista történelemanalízis helyébe merev, történelemellenes dogma lépett. Gépiesen ismételnék régen értelmüket veszített megállapításokat, ahelyett, hogy a forradalom fejlődésmenetének szükség-

munka

szerűségeit igyekeznének kutatni. Sajnos, Friedrich Adler sem maradt mentes ettől a mensevista történelemfelfogástól. A „Kampf“-ban megjelent cikkében reménytelenül igyekszik kimutatni, hogy az ötéves terv az Oroszországban elkésve bekövetkezett „kezdeti tőkeakkumulációt“ jelenti, tehát azt a korszakot, amely a kapitalizmus történetébe véres betűkkel van megörökítve, azt a kort, amely leirhatatlan nyomort, rablást és gyilkolást jelentett a *kapitalizmus érdekében*. Max Adler a „Kampf“ májusi számában joggal mutat rá erre a teljesen történelemellenes és antimarxista fogalomzavarra. Hangsúlyozza a szovjetállam sajátos strukturáját, kialakulásának sajátos feltételeit és igyszik az egész eltévelyedett vitát az osztálytudatos marxista gondolkodás medrébe terelni. Mégis terméketlen maradt volna az egész vita, ha a mensevista párt szélső baloldalán álló O. Domanevszkaja nem vonta volna le Bauer álláspontjának helyes konzekvenciáit. Bauer látja az orosz diktatura történelmi meghatározottságát, látja, hogy szükségesek azok az áldozatok, amelyeket a ma élő orosz generáció a szocialista építés érdekében meghoz. De félénken visszariad minden döntő akciótól, amelyet az Oroszországon kívüli munkáspártoknak kellene végrehajtaniok, mert a siker bizonytalan és az áldozatok túl nagyok lennének és mert a vezérek nem vállalják a felelősséget a szenvedésekért és munkáséletekért, amelyekbe egy ilyen akció kerülne. Olga Domanevszkaja követeli ennek a proletariátust passzivitásra kárhoztató álláspontnak feladását. Követeli a határozott cselekvést, az európai proletariátus harcaiban is, követeli az áldozatok vállalását a cél érdekében és általában a II. Internacionálé alapelveinek szigorú revízióját.

Valóban, ez a szellemi magatartás, többet mond, mint mindazok az üres, alattomos kompromisszumok, amelyek a munkásság szakadását el akarják kenni. Ez a beállítás új erőre és bátorságra serkenti a munkásságot és megmutatja, hogy van értelme annak, hogy áldozatokat hozzon. Schura

HANS JÄGER: A NEMZETI SZOCIALISTA NÉMET MUNKÁSPÁRT SZERVEZETE*

A Hitler-párt abban különbözik minden más polgári- és a szociáldemokrata párttól is, hogy nem egyesületi jellegű. Szigorú fegyelem uralkodik benne, látszólag semmiféle elhajlást nem tűr meg. Sokban lemásolták a kommunistákat, de van egy lényeges különbség: a pártban egyedül Hitler Adolf a «vezér», a mértékadó, diktatori teljhatalma van és a helyéről nem lehet eltávolítani. Ő nevezi ki az alvezéreket. Meg kell azonban állapítanunk, hogy ez a fegyelem csak *látszólagos*. A még oly szigorú fegyelem sem tudta megakadályozni az S. A.-k (rohamosztagok) két lázadását, melyekről alább még lesz szó. (1930 szeptemberében Otto Strasser bukása és 1931 áprilisában Stennes kapitány lázadása.) Egy olyan pártnál, mely annyira a szigorú fegyelmen épül fel, elképzelhetlenek olyan dolgok, mint például az 1930-i birodalmi gyűlési választásoknál a Sportpalotában felállított teremórség «sztrájkja», vagy a berlini Gaubüro (a szervezet tartományi irodája) megrohmozása. Ebben az összefüggésben az a tény is csodálatos, hogy Hitler kénytelen volt a láza-

* A munka-könyvtár legközelebb megjelenő Hitler-számából adjuk az alábbi fejezetet.

dókkal tárgyalásokba bocsátkozni, a pártjövdelem bizonyos százalékáról javukra lemondani, a képviselőjelöltek jelölésében rájuk tekintettel lenni stb. Ez a fegyelem nem az egy célért közösen küzdők önkéntes fegyelme, hanem a zsoldosok engedelmsége, akik vezérükben biznak addig, míg tőle várják saját sorsuk jobbrafordulását, de morognak és lázongnak, ha hevésnek találják zsoldjukat. Másrészt azok az osztályellentétek, melyeket Hitler meg kíván «szüntetni», saját pártjában is mind mélyebb gyökeret vernek, amint Mussolini is megérte, hogy fasiszta szervezetei sztrájkba léptek. Ugyanabban a fasiszta helyi szervezetben az ipari vállalkozók és munkások harcoltak egymás ellen, vagy a fasiszta milícia nem akart lázadó osztálytársaira löni. Az osztályharcot nem lehet rendelettel megszüntetni. Min háborodtak fel a náci-lázadók? A felsőbb körök korrupszióján, Hitler és Goebbels luxusautóin, azon a pompán, amelyet a pártpalotában, a müncheni Barna Házban kifejtettek, míg ők szélben és viharban, részben (a lázadás előtt) saját költségükön folytatták napról-napra a politikai harcot.

A fegyelem az osztályellentétek miatt is csak irott malaszt lehet. Az alább felsoroltakat nem zárta ki a párt, hanem kiléptek: Ludendorff, akinek Hitler a katolikus egyházzal való és az 1923-i bajor puccs után a szólásszabadság visszanyerését célzó paktumot vetette a szemére; Thüringiában Dinter, aki szintén bírálta Hitlert; Mücke tengerészkapitány, aki feltárta Hitlernek a nagyipartól, különösen Mutschmann textilgyárostól való függő viszonyát; a sötét szerepet játszó Otto Strasser, aki rámutatott a forradalmi cél és a szocializmus feladására, de amellett vigyázott, hogy az elégedetlenek ne csatlakozzanak a kommunistákhoz; Stennes kapitány és végül az offenbachi Schäfer, aki a boxheimi okmányok napvilágra hozatalával vált ismeretessé. Hitler ezek közül sokakat szívesen vissza tartott volna, sőt némelyikkel tárgyalt is, pozíciókat ígért nekik, igyekezett őket megvásárolni és oppozíciójuktól eltéríteni. A gyakorlatban a pártban gyakran eltűri az igen jelentős elhajlást is, amint arra már rávilágítottunk. Eltekintve Rewentlow keleti orientációjától, itt vannak Goebbels demagógiai remekművei, — ez az ur a munkásság kedvéért hajlandó a polgári rétegeket is megsérteni — vagy nézzük Rosenberg kirohanásait a katolikus egyház ellen. Alul tehát fegyelem — visszavonásig, — felül osztott szerepekkel való intrika, amely addig tarthat, amíg minden rétegnek ígérnek valamit, amivel a párt zászlója alatt lehet tartani őket. A vezetőség elég elvakult ahhoz, hogy azt higgye, hogy ezt a sok ellentétet meg tudja emészteni és önmagában szervesen le tudja győzni. Hitler egyrészt az iparbárok foglya, akiknek pénzétől függ és akik előtt berlini demagógjainak és az S. A.-nak minden új kilengésekor reszketnie kell, másrészt alvezéreinek is foglya, akik 1932 márciusban akarata ellenére jelölték a birodalmi elnökségre, most pedig — megmagyarázható demagóg okokból — megakadályozzák egy koalíciós kormány alakításában. Hitler azonban, aki a politikai frázisokban él és gazdasági dolgokhoz nem ért többet bármely kispolgárnál, ért az organizációhoz, a propagandához — és az intrikához, alvezérei kijátszásához. Csak egyhez nem érthet: az osztályellentétek «kiegyensúlyozásához». Látjuk tehát, hogy ez a szervezet: agyaglábakon álló kolosszus, ami azonban nem jelenti azt, hogy lebecsüljük az erejét. A szerkezet, minden rohadási folyamat ellenére még ép, a lavina még növekedőben van és bizonyos idő el fog telni, amíg a hazugságnak ez a szövevénye átlátószóvá lesz.

Vessünk egy rövid pillantást magára a szervezetre. Hitler 800.000 párttagról beszél, azonban ebbe valószínűleg bele vannak számítva a kiléptettek, kizártak, elhaltak stb., tehát a valóságnak kb. a 600.000-es szám

munka

felelhet meg. A szervezet 28 tartományi szövetségből (Gauverband) áll. A kiindulópont Bajorország, amely 9 önálló járásra (Untergau) oszlik. Az utolsó lázadás óta maga Hitler lett a rohamosztatok legfelső vezetője (Osaf), mellette a minden leleplezés ellenére megtartott Röhmi alezredes tölti be a «vezérkari főnök» szerepét. (Homosexualis szerelmes leveleit, amelyeket a rohamosztatok egyes tagjaihoz írt, a lapok nyilvánosságra hozták.) Ugy látszik sok mindenről tudomása van. Hitler különben is szívesen tart maga mellett valamiképpen kompromittált embereket, mert azt hiszi, hogy azok így jobban a kezében vannak. Az ugynevezett «Organisation I.» élén Gregor Strasser áll, aki a párt egész felépítéséért felelős, segédje a femegyilkossági (fehér terror) pörből ismert Paul Schulz főhadnagy (akát állítólag Berlin rendőrfőnökévé szemeltek ki). Alája tartozik többek között a birodalmi sajtóiroda (Hanfstengl), ahová a német és külföldi sajtó számai futnak össze (szoros összeköttetésben vannak az angol Beaverbrook-sajtóval, mindenekelőtt a «Daily Express»-szel) és amely ellenőrzi a pártsajtót (központi lap: «Völkischer Beobachter», Rosenberg szerkesztésében, azután az «Illustrierter Beobachter» Esser vezetése alatt és a «Brennessel» c. vicclap). Innét adják ki a sajtó részére a jelszavakat is. Az «Org. I.»-hez tartozik a «Nemzeti szocialista üzemi szervezet» is (vezetője Muchow, lapja: «A munkásság»), melynek «fehér» sejtek létesítése, a vörösök elleni harc és a munkaadók támogatása a feladata. E szerv titkos irányvonalai nemrég napvilágra jutottak s többek közt ilyeneket tartalmaznak: 1. a «munkaadó urakat» lehetőleg nem szabad kritizálni, kivéve, ha zsidók; ha — a munkásságra való tekintettel — a bírálat elkerülhetlenné válik, legyen mértékletes. 2. A sztrájkokat meg kell akadályozni. 3. A marxista funkcionáriusok nevét és címét meg kell szerezni, le kell őket fényképezni (!). 4. A «munkaadó urakat» bér-csökkentésekkor arra kell figyelmeztetni, hogy a nemzeti szocialista munkásság több megértéssel van a gazdasági helyzet súlyosságával szemben, mint a «fertőzött marxisták». 5. És ezáltal munkalehetőségekhez kell juttatni a munkanélküli párttagokat. A polgári «Berliner Tageblatt» ezt a képmutatás és talpnyalás keverékének bélyegzi meg, mely messze maga mögött hagyja az egykori «sárgák» működését.

Az «Organisation II.» feladata — Schmidt-Pauli szerint — az országban a hatalom átvételét előkészíteni, ez a szervezet az állam az államban szerepét játssza. Vezetője Hierl ezredes, aki «A német véderöpolitika alapjai» című könyvével mutatta meg e szerepre való rátermettségét. Hierl ebben a könyvében szembefordul Secekt-tel és általános védkötelezettséget követel. Alája tartozik: 1. az agrárpolitikai osztály (vezetője Darré, akinek írásában az ember majdnem tenyészállat szerepét játssza, s aki az autarkia híve és telepítési területet követel — keleten!!!). 2. A gazdaságpolitikai osztály (vezetője dr. Wagener, több munkaadói szervezet tagja és a bolsevizmus ellen kifejtett tevékenységéért tiszteletbeli dr.). 3. A faji és kulturális kérdések osztálya (helyesebben «kultúra-ellenes», hiszen feladata a centrum értelmében való szabadgondolkodás-elleni harc, a színházi cenzura, a nő középkori értékelése, stb.). 4. A belpolitikai osztály. 5. A jogpolitikai osztály (dr. Frank II., aki résztvette Epp alatt München elfoglalásában, a Hitler-puccs résztvevője, lelkes dicsérője az olasz fasizmusnak és aki többször beszélt oly értelemben, hogy a Harmadik Birodalomban fejek fognak gurulni). 6. A mérnöki-technikai osztály (Feder, a «Nemzeti szocialista könyvtár», a «A kamaszolgaság elleni harc «kiáltványa» és a pártprogram kiadója. Ő volt az, aki a birodalmi gyűlésen a vita hevében azt kiáltotta Dingeldey néppárti képviselő felé, hogy az NSDAP-nek nem lehet szocialista tendenciát a szemére vetni). 7. A munkakötelezettségi osztály (Schulz főhadnagy!).

Emellett van még egy birodalmi propagandaosztály (dr. Goebbels vezélése alatt, aki egyúttal a berlini «Angriff» kiadója, mellette van Heinz Franke), a személyzeti hivatal (Loeper kapitány), a kiadó (Max Amann, az 1923-i puccs részese, akit a tagok különösen gyűlölnék), a birodalmi ifjusági osztály (idetartozik a hitleri ifjuság, a közép- és főiskolások szövetsége, végül a vizsgálóbizottság (Buch őrnagy), amelynek kebelében játszódnak le a cselszövések. Ezzel függnek össze a titkos vérbíró-sági (feme) szervezetek is, melyekből több van (részben egymás ellen dolgoznak), köztük olyanok is, melyek hivatalosan nem állnak a legfelsőbb pártvezetőség szolgálatában. Az a tény, hogy április utolsó hetében Röhm-nek, a rohamosztatok eddigi vezérkari főnökének életére törtek, úgyhogy Münchenből Berlinbe kellett menekülnie, kellően megvilágítja a vezetők egymásközötti harcát, a korrupció mocsarát, a személyi érvényesülésiakarást és a kölcsönös gyűlöletet, amely uralkodó abban a pártban, amelyik «Németország erkölcsi újjáépítőjének» vallja magát. Másrészt nyílt titok a berlini spicli-iroda létezése, amelynek segítségével Hitler, Goebbels és a megbízhatatlan berlini irány ellen dolgozik. Azonban ez a kémszervezet is tele van besugókkal! Hasonlóképpen Münchenben is vannak szervek, melyeknek hatásköre keresztezi egymást és a végén senki sem tudja, ki a barát és ki az ellenség. Mindenütt vannak saját szakállukra dolgozó titkos központok és titkos sejtek. Ezekből a kémközpontokból azután sötét szálak vezetnek a nehézipar, külföldi körök és — más pártok felé.

Ez az a szövevény, melyben szinte vaskapcsokkal tartják össze a hazugságokkal táplált párttagokat és amely nemesak milliónyi kispolgárnak és parasztnak, hanem egyúttal az egész burzsoáziának is utolsó balga reménye.

Ford.: Szántó Róbert

A MUNKA HIRADÓJA

Az Ossietzky-eset. A német politika jobbrafordulásának és a militarista tábornoki klikk előretörésének egyik legjelentősebb tünete az Ossietzky-eset.

1929 március 12-én *Walter Kreiser* német repülőszakértő cikket írt a Deutsche Lufthansa militarizálásáról. A cikk a «Weltbühne»-ben jelent meg, amelynek szerkesztője, *Ossietzky* állandóan és élesen támadta a köztársaságban előtérbe kerülő militarizmust, annakidején felfedte a német fehérterror gyilkosságait, kritizálta a német bíróságok ítéleteit. A pártoktól független „Weltbühne“ a szabad gondolat és diskussió lapja, amelyben dogmatizmus nélkül a szocializmus baloldali szempontjai érvényesülnek.

Kreiser cikkének adatait mindenki ismerte, mégis *másfél évvel* a cikk megjelenése után, katonai titkok elárulásáért perbe fogták a cikkíró és *Ossietzkyt*. *Kreiser* a börtön elől kimenekült Párisba. *Ossietzky* a helyén maradt, az elnökválasztás ideje alatt élesen támadta *Hindenburgot* és a Németországot fenyegető fasiszta veszély elhárítása érdekében a munkáspártok egységfrontjának szükségességét hangsúlyozta.

A német *Pen-Klub* és az *Emberi jogokat védő liga* mozgalmat indítottak, hogy *Ossietzky* kegyelmet kapjon. Az iverket a szociáldemokraták, polgári és kommunista írók, tudósok és munkások ezrei írták alá. De a kegyelmi kérvényt elutasították. *Ossietzky másfél évre bevonult a börtönbe*.

A politikai porondon a monarchista tábornoki kar mérkőzik Hitlerrel a hatalomért. Mindez azonban csak látszólagos ellentét. A faszizmusnak és a katonai diktaturának ma már egységes frontja uralja a helyzetet Németországban.

A zsidók és Hitler. A cimben nem véletlenül irtuk elsőnek a zsidókat s csak azután *Hitler* nevét. Tudnivaló, ez alkalommal nem *Hitler* nyilatkozott

munka

az ő vértől szennyes zsargonjában a zsidókról, hanem *Jeruzsálem* cionista ifjúságának egy része, az ugynevezett revizionisták küldték el őshéber szavakba foglalt rajongásukat *Hitler Adolf* felé. Ez a nagyemberek átka, minden elkergetett császárivadék és megtaposott zsidógyerek jogosultnak érzi magát ahhoz, hogy csókkal illesse csizmájuk talpát. Az csak természetes, hogy az öntudatos cionista ifjak nem adhatják fel az ilyen nagyszerű aktus lehetőségét. Éltek is az első alkalommal.

A jeruzsálemi cionista egyetemen, amelyről annyi sok szépet irtak össze a világ liberális lapjai, tanszéket állítottak fel a béke gondolatának. A legutóbbi zsidó-arab összeütközések után „elodázhatatlanul aktuálisnak” látszott ez a tanszék s az első előadás megtartására *Norman Bentwich*, az ismert demokrata és pacifista cionista vállalkozott. Az előadás címe: „*Jeruzsálem, mint a béke központja.*” Az öregur valószínűleg azt remélte, hogy előadása alatt a hit és remény érzülete tölti be majd hallgatóit, de sajnos, a játék nem egészen így zajlott le. Az előadó maga elé teregette papirjait, de alig kezdett bele a szöveg olvasásába, az Aula közönsége, mely a cionizmus neves képviselőiből, újságírókból és diákokból tevődött össze, hangosan nyugtalanodni kezdett. Mintha nem is a „*Szentföldön*”, hanem valahol Berlinben, Párisban vagy Pekingben olvasnának föl a békéről. Az ifjúság magára ébredt: füttyült, zörgött, verte a padokat és jódlizott, mint a szerelemre gerjedt parasztok a tiroli hegyekben. S aztán érthetőbben és ellentmondást nem tűrően ordították: «Le a békével!» «Mi nem akarunk békét!» «Menjen az arabok közé békét prédikálni!»

Az öregek szakállas feje körül ezenközben ragyogott a békehit glóriája s hogy az ő nemes szellemükben senki ne kételkedhessék: a rendőrséggel fenyegették meg elkorcsosodott fiaikat.

A diákok fejet hajlottak eme békés eszközök előtt s a további füttyögés és jódlizás helyett megelégedtek egy korrekt elvi nyilatkozattal. A tömegből előlépett Kochen II., a cionista-revizionisták tudós vezére s szinte átszellemült képpel az öregek szemébe mondta:

„*Mi revizionisták elvetjük a béke gondolatát és nagy tiszteletet érzünk Hitler Adolf* iránt, *Hitler Námétország megmentője. Ha Hitler hajlandó lenne programjából kihagyni az antiszemitizmust, mi örömmel csatlakoznánk az ő fölzsabadító seregeihez.*”

Ime, Cion új generációja!

S az öregek mit tehettek? Megeredtek a könnyeik, hangosan sirtak, mint már annyiszor életükben és most az egyszer megint visszavonultak a fehér szakál-erdőkbe. Képzeletükben látták *Adolf* horogkeresztes seregeit s a rengeteg zászló között volt egy, amelynek arany MOGENDOVED ragyogott a homlokán.

HITLERÉK GAZDASÁGI PROGRAMJA

Hitlerék gazdasági programját a dörgegelmes frázisokkal leplezett elmosódó bizonytalanság jellemzi. Ez természetes: az egész fasiszta-mozgalom nem egyéb, mint a nagytőke előretolt hadállása, melynek feladata az, hogy az erőszak és demagógia fegyvereivel a kispolgári tömegeket (és lehetőleg munkásrétegeket is) a nagytőke szekere elé fogja. A parasztfogáshoz nagy szavak és sokatigérő frázisok kellene. Ugyanakkor azonban félszemmel a gazdáik felé hunyorít és hűségnyilatkozatokat tesz. Ez a kétszínűség megvan Hitler minden egyes programpontjában. Lefelé a forradalmi frázisok tüzeit okádja, hogy az elkeseredett munkásokat és kispolgárokat megszedítse, fölfelé viszont kimagyarázkodik és biztosítja magának a nagytőke további kegyeit. Hitler gazdasági programja a demagógia iskolapéldája: tudatos megtévesztés, a való tényösszefüggések elleplezése a hatalom érdekében.

A «német nemzeti szocialista párt» megalakulása idején 25 pontban

foglalta össze programját. E program egyik legnevezetesebb pontja így szól: «Követeljük minden jövedelem megszüntetését, amely munka és fáradtság nélkül keletkezik.» Ime, jön Hitler és hozza a forradalmat: ki akarja sajátítani a tőkejövedelmet, el akarja kobozni a nagyvagyonokat és mindazt, amit az ember nem arcának verejtékével szerzett meg. De benne van e programban a szocializálás is, mert ma már nemcsak az ádáz marxisták tudnak szocializálni, hanem Hitler is. «Követeljük minden eddig trösztösített üzem államosítását.» Tehát szocializálni kell a nagyüzemeket, fel a kapitalizmus ellen!

683

De most következik a magyarázat és az enyhítés. Mire vonatkozik a «munkanélküli jövedelem»? A kamatjövedelemre, «Követeljük a kamatrabság széttörését» — ez Hitler gazdasági programjának egyik legsarkalatosabb pontja. Harc a kamat ellen.

Ez a követelés nem új. Megtaláljuk többek közt Proudhonnál, sőt már a középkori Aquinói Tamás írásaiban is. Az uzorakamat elleni harc egy időben tényleg aktuális és progresszív követelmény volt, de ma a reakciós demagógia szótárába tartozik. Ugy állítja be a dolgot, mintha az egész kapitalizmus egyetlen átka a kamat lenne. A bankárok és tőzsdések, az ördögi kamat képviselői kiuzsorázzák és megbénítják a «...» termelő tőkét, tehát az ipari és kereskedelmi tőkét: ebből ered minden baj. Mert kétféle tőkét különböztet meg a fasiszta közgazdaságtan: «harácsoló» és «produktív» tőkét. Az előbbi a társadalom parazitája, az utóbbi a társadalom jötevője. A német nagyipar: Thyssen, Krupp, Mannesmann, Siemens mind a társadalom produktív oszlopai, áldozatkész idealisták, a munkások védőangyalai. Ezek a kiválasztott «gazdasági vezérek», a «produktív tőke» papjai, akiket követni és imádni kell. Profit nem létezik, az a zsidó materializmus találmánya. A vállalkozó jövedelme produktív munka gyümölcse, hozzányulni nem szabad. A teremtő «nemzeti tőkét» védeni kell, a kapitalista «jogos igényei» sérthetetlenek. Sőt, a biztonság kedvéért a Hitler-program a «magántulajdont elismeri» és az «állam védelme alá helyezi».

Körülbelül ebben áll a náci-tőkeelmélet. Pontosan nem lehet megállapítani, mert maga az eredeti program kizárólag frázisokat tartalmaz, az utólag hozzáfűzött számtalan kommentár viszont ellentmond egymásnak. A programot általában a pillanatnyi szükség és hallgatóság szerint magyarázzák. Göbbels ipari kizsákmányolásról beszél a munkásoknak a hordóról, sőt néha sztrájkra szólítja fel őket, bár a sztrájk, mint a «rendi államba nem illő eszköz» a program szerint el van vetve. Feder, a főteoretikus megmarad a «kölcsonttöke» kizsákmányolásánál, mert kispolgári közönségének ez tetszik a legjobban. Rosenberg a nagytőke felé fordulva hirdeti, hogy az ipari tőke profitja «erkölcsileg igazolt». Hitler hangulat, helyzet és megrendelés szerint mindent hirdet.

Ezek a programpontok és hivatalos magyarázataik már magukban véve is eleget mondanak a német fasizmusról, ha egyébként nem is ismer-nénk azt a szoros finánciális barátságot, amely Hitlert Thyssenhez és köréhez fűzi. Az egész program és «elmélet» kizárólag a tömegbutításra és naív lelkek félrevezetésére van szánva. A «harácsoló» és «termelő» tőke közötti megkülönböztetés arra szolgál, hogy konkrét esetben minden egyes kapitalistát az utóbbi kategóriába sorozhassák és a hitleri «nép-állam» legfőbb védnöksége alá helyezhessék. Ugyanilyen hátsó ajtót hagy nyitva Hitler a szocializálás kérdésében is, amely követelmény egyébként a Hitler-program megszületésének idején majdnem minden német polgári párt programjában előfordult.

Tárgyi ellenérveket felhozni fölösleges. Jól tudjuk, hogy a kizsákmányolás eredete közös és az ipari tőke profitja, a banktőke kamatja,

munka

vagy a földbirtok járadéka csak az értéktöbblet különböző megnyilvánulásai: mind a három kategória egyaránt a munkásság kizsákmányolásából él. A tőke és munka közt — a tőke bármely fajtájáról legyen is szó — áthidalhatatlan az érdekellentét. A kamat-kizsákmányolás a kapitalisztikus gazdasági rendben gyökeredzik, azt külön kioperálni nem lehet. Éppen a mai monopólikapitalizmus életében játszik fontos szerepet a hitel és ezzel együtt a kamat, annál is inkább, mert az ipari tőkét egyre kevésbé lehet elválasztani a banktőkéktől. Ezt, úgy látszik, *gyakorlatilag* Hitlerék is tudják, mert sietve megszavazták az állami szubvenciót a csődbejutott nagybankok részére, bár itt alkalmuk lett volna sikraszállni a «harácsoló» banktőke ellen. A jelzálogkamatot sem akarják megszüntetni, csak 4%-ra maximálni, sőt a «kamatrabság» bajnokai hajlandók további alkura. Pedig ezen a téren már Bethlen is lekonzurálta német kollégáit Debrecenben.

Ugyanilyen gerinctelen, hazug és gyáva a «német nemzeti forradalom» fasiszta hőseinek *agrárprogramja* is. Eredetileg így szól a 17-ik pont: «Követeljük a nemzeti földreformot, törvényt a földbirtok kártalanítás nélkül való kisajátítására. A telekkamatot meg kell szüntetni és gátat kell vetni a telekspekulációnak.» Ezt a pontot 1928-ban, amikor a náci-mozgalom már valamennyire konszolidálódott, Hitler sajátkezűleg korrigálta. A kisajátítás, ugymond, csak «szükség esetén» következne be és akkor is csak abban az esetben, ha jogtalanul szereztek a földet, vagy nem gazdálkodnak rajta a «közjónak megfelelő módon». Különben is — füzi hozzá Adolf — ez főleg a «zsidó telekspekulációra» vonatkozik. Ő ugyanis a zsidó telekspekulációt époly kevésbé kedveli, mint a zsidó kamatot vagy a zsidó demokráciát. Legjobb esetben a zsidó készpénznek hajlandó megkegyelmezni. Egyébként egy tavalyról kelt körlevélben meghatározza, hogy nem a nagybirtokon, hanem inkább a kisbirtokon gazdálkodnak «a közjónak meg nem felelő módon». A «harmadik birodalom» tehát a parasztot és nem a nagybirtokost fogja kisajátítani. Hitler tettei azóta még inkább beigazolták az agrárprogramját. A német nagybirtokosok részben azért buktatták meg Brüninget, mert sokalták azt a valóban szerény telepítési programot, amit Brüning keresztül akart vinni. A nagybirtokosok új kormánya viszont Hitlerben talált lelkes támogatóra.

Igaz, hogy a belső telepítés Hitler programjai közt is szerepel. De ez megint nem úgy értendő, mint ahogy írva van. Hitler nem gondolja komolyan, hogy kenyéradó gazdáinak birtokaihoz nyuljon. Inkább új földet akar szerezni népének. Adolf, a honfoglaló így szól: «A földnek senki sem lehet örök birtokosa (!). Azt illeti meg, akinek szüksége van rá és meg tudja művelni (!). Ha nem hajlandók átengedni, szent jogunk, hogy karddal szerezzük meg. Egy nép, amely nem képes fegyverhez folyamodni, megérett az elpusztulásra.» Egyik segédje, Rosenberg nyíltan bevallja, hogy itt Oroszországról, elsősorban Ukraináról van szó. Kicsendül az imperializmus hangja.

Ezek után érthető, hogy Hitlerék egyre nyíltabban tüzik ki zászlajukra a korszerű német imperializmus gazdaságpolitikai követeléseit. Követelik az *autarkiát*, a teljes külkereskedelmi elzárkozást. Védvámokkal és állami szubvencióval fejleszteni kell a honi ipart (természetesen nagyipart) és mezőgazdaságot, hogy Németország belföldön fedezhesse össz-szükségleteit és ne legyen a külföldre utalva. Ez a «nemzetvédelmi» követelés — amely mögött katonai szempontok rejlenek — nem veszi tekintetbe azt, hogy éppen Németország gazdasági szerkezete nem tűr semmiféle elzárkozást. Iparcikkeinek több mint egyharmad részét exportálja, élelmiszereit jórészt külföldről hozza be. A megszorított behozatal természetesen gátat vetne a kivitel elé is, Németország csak a belföldi piacára lenne utalva, a gazdasági válság és munkanélküliség még nagyobb mér-

tőkben nőne. A magas védvámok drágítják a megélhetést, ami ismét a tömegnyomort fogja táplálni. Azonkívül az autarkia politikája fokozott vámháborura és ennek következtében fokozott háborus felkészülésre vezet. Ezen a ponton legalább nyílt és egyértelmű Hitler állásfoglalása. A «német nemzeti forradalom» vezére, a nemzeti föltámadás apostola nem más, mint a német nagybirtok, nehézipar és imperializmus ügynöke.

685

A valutakérdéssel szemben elfoglalt álláspontjuk époly demagóg, zavaros és minden morális gátlástól mentes, mint a többi programpontjuk. Szakitani akarnak az aranyvalutával és helyébe «rozsvlutát» vagy kincstárjegyforgalmat, vagy más egyéb «nemzeti valutát» akarnak tenni. A lényeg az, hogy a Hitler-féle valutareform menthetetlenül inflációra vezetne. Ezt örömmel üdvöznék az eladósodott keletelbai nagybirtokosok és immobilizált nagyiparosok, de elsöpörné éppen azokat a kispolgári rétegeket — a munkásságról nem is szólva —, amelyekre ma Hitler támaszkodik és amelyeknek a Harmadik Birodalom összes gyönyöreit igéri.

Nádas Endre

A FILM UJ LEHETŐSÉGEI (FEKETE, FEHÉR ÉS SZÜRKE FILMJÁTÉK)

Az alábbi cikk egy avantgarde film scénárium. „A Munka” hasábjain már több ízben rámutattunk az avantgarde jelentőségére, amely állandó kutatásaival, műhelymunkájával igen nagy szolgálatokat tett a proletáriátusnak is. Mert, amint azt az új porosz plakát szobor és elsősorban a film bizonyítja, lehetővé tette azt, hogy az új társadalmi mondanivalókat új hatásos formában lehessen kifejezni.

Az alábbi írás a Németországban élő Monoly—Nagy egy igen érdekes kísérletét tárgyalja. A scénáriumot könnyen megérthetjük, ha az egyes jeleneteket nem tartalmukban képzeljük el, hanem képiségben nézzük össze a fényhatások szempontjából. Az itt tárgyalt technikai és művészi eredményeknek a társadalmi mondanivalók részére való felhasználása már nem a feltaláló szakember feladata.

I. Az a film, amelynek tartalma alább következik, egy népszerűnek szándékolt munka részlete, amely azonban önmagában is előadható. A filmmel részben a kamaránélküli fotónál (fotogramm) mutatkozó fekete-fehér értékeket akartam mozgásban demonstrálni. A film alapját egy a fényfestéssel kísérletező készülék alkotja, amely az én terveim szerint az AEG-nél készült.

II. A fény- és mozgás-alakítás elemi eszközeinek feltárása a mai optikai kultúra alapjait mutatja meg. Új hatáslehetőségek keresése automatikusan a film művészi és technikai fejlődését segítik elő. A fény és árnyék rendszeres felhasználása a film saját területét, a fény területét hódítja meg. (Ugyan, ahogyan a fotogramm az álló fénykép új formaalakítási lehetőségeit segítette elő, ugyanilyen eredményekhez juthatunk a mozgás-viszonyok tudatos felhasználásával is.) Technikailag a film fényérzékeny oldala pl. sokkal gazdagabban dolgozható ki, mint ahogy arra a mai technikusok számítanak. A fény tudatos felhasználásával sokkal jobban ki lehet használni a film anyagszerűségét is. A fényel elárasztott fehér-től mély feketéig, a finom szürke tónusok végtelen gazdag árnyalatait lehet kihozni.

A film esztétikai értékéről meg kell jegyezni, hogy az optikai alkotások minden formáját — mint magát a művészetet is — gyakorlatilag be lehet állítani abba a nevelő munkába, amely az új társadalom részére

munka

alkalmas gondolkodásmódot próbál kialakítani. Ez a film nem (politikai) propaganda-művészet, amelynek az értékeit természetesen elismerjük, de itt most nem tárgyalhatjuk. Ez a film inkább az ember öntudatalatti, érzelmi adottságait veszi figyelembe, amelyen keresztül a szemet aktivizálni lehet.

III. A film váza:

1. A fény, különösen a művészi fény, különböző megjelenési formában mutatandó meg:

Egy izzó lapra gyufaszálak szóródnak, amelyek föllobbanva majdnem egyszerre gyulladnak meg.

Villámlás, majd máglyafény-jelenetek. Gyertya-, petróleum-, gáz- és villamosfény.

Karbid, ivlámpa, magnézium.

Egy elektromos izzólámpa előállítása.

Fényszóró.

Fénymozgáshatások: a vetítőlencse pupillaszerű felnyitása spirális mozgással. Kicsinyedése és növekedése.

Éjszaka az égre irányított fényszórók.

Fényszórójáték.

Hajók az éjszakában.

Halászok karbidlámpájukkal a csónakokban.

Repülőgépek az éjszakában.

Repülőgépet kutató fényszóró.

Egy autó rohan a havas országuton. Az ut fényszóróval mélyen be van világítva.

Éjszakai utca fényreklámokkal, — nem közönséges formában, hanem távalakító alakban. Nedves aszfaltutcák. Megvilágított tükröződő vízfelület.

2. Vasolvasztó.

A fehéren izzó, folyékony fém. Acélrudak. Szikrázás.

Olvasztó világítógolyók. Körhinta az éjszakában. Világítótorony.

Fémhengerlő. Szikrázás. Tüzhely.

Forgó szélmalomszárnyak.

Megvilágított szökőkutak.

A fénnel borított szökőkut alapelemei: fénylő ivenk, a síkok gyűrűződése, úgy hogy optikai hatásukban henger és más stereometrikus formákat adnak. Torzító lencsével megsokszorozódnak, elváltoznak. Egy tükörben a fenti jelenetek közül egyik-másik dupla alakban megismétlődik.

Tükör; homoru tükörrel kombinálva, stb., stb.

3. Színház. Opera.

Fényberendezés, próba, stb.

Mozi, műterem. Fotogramm.

4. A fémgárban az említett fényfestő készülék egyes részeinek előállítása:

A satunál, az esztergapadnál, simító- és fényezőkészülék.

Üvegfuvóban a készülék üvegelemeit állítják elő. Üvegspirálisok, stb.

Üvegcsiszolóban, üvegívek simítása.

A készülék összeszerelése. Motor. Dobkontaktus. Fogaskeréküzem. Villamoskörte.

5. A készülék egyes elemei: lyukas bádoglep, drótrács, rács, stb.

Golyómozgás: (Szortirozógép.) Egy nikkellapra kis golyók esnek, 687
onnet egy kis nyílásba ugranak. A nyílás egy ferdén álló lap közepébe
van furva.

Különböző típusu mozgóeszközök, amelyeknél mindig a mozgás-
mechanizmus és nem az ábrázolt forma a lényeges.

(Ez a jelenet fény- és mozgásszempontról a 6. részt készíti elő, amely-
ben a készülék maga a kiindulópont.)

6. (A filmnek ez a része készen van.)

A körbenforgó készülék árnyéka. Az árnyék fémrészeket vág át.

A fénykészülék forog; fentről, alulról; előre-hátra; normális, gyorsabb
és lassabb tempóban.

Részletek.

Pozitív, negatív. Átkopirozás. Prizma.

Szűk nyíláson át felvett képek.

Automatikusan változó alakzatok. Trükk változatok.

Az egész olyan gyorsan forog, hogy a végén minden feloldódik a
fényben.

Moholy-Nagy László

HONTI FERENC: SZINJÁTÉK

A mindjobban elsekélyesedett szin-
ház mai válságában szükség volt erre
a tanulmányra. Magyar nyelven először
világítanak rá így szakszerűen és a
társadalom osztálytagozódása szem-
pontjából a szinjáték keletkezésére, fej-
lődésére, lényegére és szociális gyöke-
reire. Különösen a modern szinjáték
fejezete az, amely sok mindent megma-
gyaráz a részünkre. A munkásszinhá-
zak kialakulásával a szinjáték új állo-
máshoz érkezett. A szocialista tömeg-
színház megértéséhez, okvetlenül, el
kell olvasni ezt a kis könyvet.

(gró)

MOLNÁR ÁKOS: JÓSLAT

Zsolt Bélán kívül, Molnár Ákos az
egyetlen író a magyar irodalomban,
aki a kispolgárt, a hivatalnokot igazán
ismeri. Ez a novelláskönyv is ennek a
rétegnek külső és belső életét adja.
Kegyetlenül igaz lélektan és szatira
minden egyes novella. Annak ellenére,
hogy az írónak nincsenek olyan távla-
tai, amelyekbe alakjait be tudná álli-
tani, a könyv nagyszerűen eleven do-
kumentumokat szolgáltat a politikailag
mind nagyobb szerepet játszó kispolgár
emberségéhez. A hitleri felbuzdulás
tömegei ezekből a figurákból tevődnek
össze. A könyv írói értékei mellett, ez
aktuális értéke.

(gró.)

Weltbühne — Berlin. Wirtschaftliche
Korrespondenz — Berlin.

JUSTUS EHRHARDT:

STRASSEN OHNE ENDE

JUGENDINTERNATIONALE VERLAG

Az ifjuság problémáival az utóbbi
időben nagyon sok könyv foglalkozik.
A legkülönbözőbb szempontok szerint
csoportosítják és tárgyalják azokat a
súlyos okokat és következményeket,
amelyeket a mai gazdasági összeomlás
és társadalmi rend hoz létre... Szem-
ben az elvont és sok esetből levont
eredményeket tárgyaló könyvekkel Jus-
tus Ehrhardt, a fiatal berlini író egy
adott esetben visz végig bennünket egy
proletár fiú életének néhány esztende-
jén és megdöbbenve látjuk, mit jelent
proletárnak születni ebben a társada-
lomban, ahol még a védő és segítő in-
tézmenyek is mind olyan képmutatóak,
lélektelenek, mind ez a társadalom
maga.

Szürkeség, vigasztalan szürkeség a
kis Hans Schulze élete. A világ legbe-
csületesebb embere ez a 16 esztendő-
s fiú, aki barát és segítő nélkül áll a
nagy városban és akit egész természe-
tesen hajt valami belső ösztön vala-
hová elmenni, valahová messzire, ahol
nincsen robot, nincsen mindennap meg-
ismétlődő végnélküli keserves malom-
taposás. Ennek a vágyának megvalósi-
tásában ütközik össze a polgári világ-
renddel és annak az épen ifjúkoruakat
„védő” intézményeivel. Megmutatja az
író, hogy bár vannak ennek az intéz-
ménynek emberséges megbízottjai is,
hivatalos szabályaival, nagyképű bü-

munka

rokratizmusával a középkori inkvizícióra emlékeztető eszközökkel banik a rábizott, vagy nála nyilvántartott „védettekkel“. De magára hagyja a proletárgyereket a család is. A fáradt anya is, az apa is, aki azt hiszi, hogy megtette kötelességét mindenkivel szemben, ha buzgó tagja a szakszervezetnek. Hogy a fiával szemben is volnának kötelességei, erre csak későn eszmél rá nagy nehezen. És ahogy a szépen megírt és csodálatos melegséggel meglátott történet bonyolódik a szemünk előtt, érezzük azt, amit az író mondani akart, anélkül, hogy ezt külön hangoztatnia kellene: az ifju embernek épügy, mint a fiatal fának támaszra van szüksége, hogy ez a támasz nem lehet más, mint a vele egykoru egyén és a vele körülbelül egykoruakból álló kollektívum. A proletárfiúnak, — érezzük ebből a könyvből — el kell zúllenie, ha nem találja meg idejekorán azt a közösséget, amely érzelmi és értelmi valóját alátámasztja és tartalmat, örömet, célt ad az életének.

K. R.

VAN MENEKVÉS

Most jelent meg *Brogyányi Kálmán* komolyan szép címlapjával *Szalatnai Rezsőnek*, a neves fiatal szlovenszkói írónak könyve, amelyben az utolsó négy év cikktermését gyűjtötte össze. A cikkek, a napi aktualitás értékével és értékén túl, a szlovenszkói magyar fiataltság minden problémáját feldolgozzák és érdekesen mutatják meg azt a forrongást, amely a Szlovenszkó kisebbségi fiatalok új, nagyrészt szocialista mozgalmait elindították. Szalatnai a problémák nagy részét inkább irodalmilag látja meg és dolgozza fel, de mindenképpen értékes keresztmetszetét adja egy a nacionalista ködöktől megtisztuló, nemzetiségi és szociális helyzetét felismerő, új helyzetében új életét kialakítani igyekvő, fiatal generációnak. Hogy ez a kialakulás nem megy könnyen, nem

megy zökkenő nélkül, hogy a cél felé, az ön- és osztálytudatosan szocialista generáció felé vezető uton tévedések, tévelygések, belső szakadások és meghasonlások, zsákutcák is vannak, ez csak értékesebbé teszi az elért eredményeket. Szalatnai könyve érdekesen jegyzi fel az eddig megtett ut állomásait és minden egyébtől eltekintve, a «Van menekvés» már csak azért is figyelemreméltó.

n. j.

A VILÁGGAZDASÁG VÁLSÁG-SZAKASZAIT

ismerteti a Népszövetség kiadásában újabban kiegészített formában megjelent munka (*Le curs et les phases de la depression économique mondiale*, Genève 1931). A háboru utáni Európa gazdaságtörténetét tárgyalja 1931 szeptemberéig. Foglalkozik a háboru utáni gazdasági élet strukturális változásaival, kutatja a mai válság eredetét és okait — (a válságot érthető óvatossággal depresszióknak nevezi) — vonatkozásokat állapít meg a termelés, árváltozás, kereskedelmi forgalom, fogyasztás stb. és a válságciklusok közt és, ami a könyv főérdeme, hallatlanul gazdag adathalmazzal dokumentálja mondanivalóját. Az adatgazdaság hasznos segédeszközzé teszi, de a szocialista olvasó csak óvatos kritikával használhatja: a szempontokat neki kell pótolni. A könyv inkább csak a válság felületi természetrajzát adja, ami annál is természetesebb, mert tulajdonképpen különböző államok gazdaságtudató intézeteinek jelentéseit foglalja össze. Ezek a jelentések pedig a kapitalizmus védelmének és igazolásának jegyében készülnek.

(n. e.)

Helyreigazítás a «munka» legutóbbi 23-ik számában A. Kurella: Mussolini ohne Masken című könyvének kiadójaként tévesen a Malik Verlagot tüntették fel. A könyv kiadója a Neuer Deutscher Verlag.

munka

szocialista társadalmi és művészeti beszámoló • felelős szerkesztő: Kassák Lajos • helyettese: nádass József • kiadja az Ifjúsocialisták munkaközössége • felelős kiadó: Lengyel Lajos • szerkesztőség és kiadóhivatal: Budapest, VI., Bulcsu-u. 19. II. 7 • csehszlovákiában: jelen Mihály, Bratislava, Bél mátyás-u. 7. • románában: Sándor Vilmos Cluj, str. Florilor 3. • minden közleményért a szerző felel • egyes szám ára: 60 fillér, kc. 3.60, lei 20 • előfizetési ár félévre 3 p., egész évre 6 p., kc. 18, illetve 36, lei 100, illetve 200